

243611

N A G Y L A J O S

JÁNOS

AZ ERŐSEBB

REGÉNY

É R D E K E S K Ö N Y V E K

A Magyar Parasztszövetség azt akarja,
hogy művelt parasztok országa legyen
ez az ország

Ezért:

népfőiskolákat szervez,
közművelődési tanfolyamokat rendez,
népkönyvtárakat állít fel,
könyvszolgálatot tart fenn,
vándormozikat indít útnak,
müsorközpontot teremt

s minden művelődési kérdésben segíti, útbaigazítja a
parasztságot.

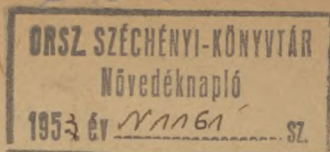
Minden könyvet, színdarabot kedvezményesen meg-
küldünk.

Forduljatok hozzánk bizalommal!

Magyar Parasztszövetség
Művelődési Osztálya

Budapest, V. ker., Báthory-utca 24.
Telefon: 189-460.

Horvátné a kemencét bontotta, hogy kivegye a húsvéti sonkát. Horvát az asztalnál ült, tömködté a pipáját:

— Nem szelel — morogta az ember csak úgy magának.

Az asszony ki-kilesett a nyitott konyhaajtón, megszokásból. Kiláthatott az utcára.

Egyszer csak hirtelen abbahagyta a kemencebontást, szaladt ki az udvarra. Odakünn kiáltott, behallatszott éles, visító hangja:

— Megjöttél, Jani, megjöttél?

Valaki felelt a kérdésre. Horvátné már fordult is vissza, be a konyhába:

— Megjött a Katona Jani.

Horvát nem szólt, még csak a válla sem rándult meg. Csak morgott tovább:

— A fene ezt a pipát! Vagy a dohány nedves?

— Olyan a ruhája, olyan uras, mint a főbírónak. No, örülhet neki az anyósa.

— A gonosz Kovácsné, mi? — egészítette ki az ember, gúnyos mosollyal.

— Az bizony, a gonosz Kovácsné. Mert ezeknek a dolgát jól eligazította.

— Kiknek? — akaszkodott az asszony szavaiba Horvát.

— Azt mondd, hogy a Katona Jani jött meg, az meg csak egy ember.

— No, vén számár, no! Tudja maga jól, hogy kikről, meg miről beszélek. Arról, hogy a vén boszorkány megétette valamivel a fiatalokat, Janit meg a Terust.

— Meg ám az eszed tokját — fortyant föl Horvát. — Csak járjon a szád, ha nagy kedved van a törvénybe szaladgálni. Ha sok hozzá az időd meg a pénzed. Mi közöd neked a más dolgához? A fülébe jut, aztán majd bevádol a te kedves Kovácsnéd, a vén boszorkány. Neki majd lesz ideje, meg pénze is.

— Hát neki van is pénze.

— Van, van. Nem úgy mint nekünk. Ezt már százszor

hallottam. Nekik lehet. Keres a Jani Pesten. Annak van munkája télen-nyáron. Nem kell az eget lesnie, borul-e, vagy süt a nap. A gép forog, csak kenni kell.

— No látja, ilyen okosakat is ritkán mond maga azzal a pihent eszével, — helyesel az urának Horvátné. És ő maga zúditja tovább:

— Itthon meg a fiatal asszony kapál, permetel, még az aratókkal is együtt dolgozik. A múlt esztendőben a masinát is a Terus etette, mert az apja kólikában feküdt.

— Ha szeret dolgozni.

— Nem azért, hanem mert nem fogadott fel az a telhetetlen Kovácsné még egy férfinapszámot.

— Takarékos!

— Fösvény! Mohó! Maguknak szeretné az egész falut. Most is a Szalaiék szőlőjére alkuszik.

— Alkudjon. Gyarapítják a vagyont. A Jani küldi haza a pénzt. Hát aztán.

— Hát aztán! Az nem úgy van. Nem rendes dolog ez. Pénzt azt küldhet a Janika, de a feleségéhez nem nyúlhat. Egynek gyűjtik a vagyont, mind annak a taknyos lánynak, az unokának.

A pipa megint kialudt a Horvát kezében. Szítta, szítta, de csak nem akart füstölni. Rá akart újra gyújtani. Az első szál gyufa ellobbant, másodikra gyújtott.

Az asszony ráförmedt:

— Ne pazarolja már azt a gyufát, aki lelke van! Ne éhetetlenkedjék azzal a bűdös pipával. Ott a parázs a kemencében.

— Beszélj bolond, beszélj — dörmögött Horvát.

És egy harmadik gyufával sikerült végre rágyújtania. A pipa füstölt, Horvát vígan szipákolt.

Az asszony kiszedte a sonkát a kemencéből. Kiemelte a nagy fazékból, amelyikben főtt és egy cseréptálra tette.

Horvát pislogott a sonkára. Az barnapirosan gőzölgött a tálon. Horvát nagyot szippantott, de nem a pipából, hanem a levegőből:

— Hiszen, ha a szagával jóllakhatna az ember!

Horvátné erre nem hederített. Visszatért Kovácsnéra:

— A Katona Janinak ugyan nem főztek sonkát az ünnepre.

— Főzethet, ha akar.

Főzethet? Tegnap megdöglött a kakasuk, lefogadom, hogy vasárnap kakaspörköltet főz az öregasszony.

— De a bögyödben vannak.

— Hát vannak, nem tagadom. Esz a méreg, ha arra gondolok, hogy az a gonosz vénasszony így kifundálta ezt a dolgot.

— Magának mese. Mert nem tudja ésszel fölfogni. Csak-hogy én tudom. Azt tartja, hogy *egy* gyerek, semmi több, még ha az az *egy lány* is. *Egy* unoka. Ne szakadjon a vagyon ezer darabra. Maradjon egykézen.

— Ugyan már ne bolondulj meg. Mi beleszólása lenne ebbe az anyósnak?

— Mese az.

Megjött a Katona Jani.

— Az, hogy összeveszejtette a fiatalokat. Elidegenítette őket egymástól. Hát nem is élnek együtt. A férfi Pesten, az asszony meg itthon. Az küldi haza a pénzt, ez meg dolgozik három helyett. Így lehet szerezni.

— Lehet. Nem úgy ahogy mi csináljuk, mi?

Az asszony legyintett:

— Micsoda vagyont kapartak ezek össze a semmiből!
Ó, ó! Négy hold szőlő, tíz hold föld. Két hold barackos.

— Nincs az másfél se.

— Két hold! Maga jobban tudja? Ha mondom, az is két hold. Most meg a Szalaiék szőlőjére alkusznak.

— Jól van, már hallottam.

— Csupa fiatal ültetés az a szőlő. Jól terem. Az embernek kiszakad a szíve, ha még az is ezeknek jut.

— Attól függ, melyik embernek.

— Nekem, nekem. Az én szívem szakad ki.

— Ne félj, nem szakad ki.

— Nem-e?

— Nem, mert neked nincs szíved.

— Maga talán részeg máma.

— Nincs neked - nevet Horvát. — Mert, ha lenne, már adtál volna egy falatot abból a sonkából.

Horvátné éktelen dühvel néz az urára:

— Sonkát, most! Nagypénteken. Amikor minden rendes ember böjtöl.

— Böjtöljön a Pilátus.

— No, pogánynak is pocsék egy ember maga. Ó, hogy miért nem némul meg az ilyen! Nagypénteken sonkát enne.

— Ennék én.

— Meg ki nem esik a pipa a szájából.

— Fogom én azt.

— De a templomba nem ment el.

— Prédikálsz te nekem.

— Hallgasson már.

— Aztán te voltál a templomban vasárnap?

— Nem ültem ölbetett kézzel. Még ma sem volt egy perc nyugvásom se. De maga csak ül az asztal mellett, támasztja a fejét, hogy le ne essen.

— Támasztom hát. Mert nehéz. Ész van ebben a kobakban, nem szalma, mint a tiedben.

— No, ha maga olyan nagyon okos, akkor meg éppen buta, hogy csak ennyire vitte azzal a sok eszével.

— Élek, mint hal a vízben.

— Mit szerzett a négy holdhoz, amit örökölt? Meg a hét-hez, amit én hoztam a házhoz? Szerzett hozzá hat gyereket. Horvát nagykényelmesen kiverte pipájából a hamut:

— Na, hála Isten. De a gyerekekben te legalább annyira érvényes vagy, mint én.

— Ó, vén kujtorgó!

— De most már igazán fogd be a szád. Most már nagy

cúg van a konyhában. Ha nagyon igényelted a Kovács Terus sorsát, hát kerestél volna olyan embert, mint a Katona Jani. Aki Pesten gürcöl a gyárban, szombat este pedig elmegy zül-
leni, mert az anyósa elűzte a feleségétől.

— Ocsmány ember maga.

— Én olyan vagyok, amilyen **vagyok**.

— Látom.

— Ha nem tetszik, tegyél róla. Csakhogy tudom ám, honnan fúj a szél. Hogy miért karatyolsz te. Hogy miért vadultál meg, ahogy a Katona Janit megláttad. Rendes ember azért házasodik, hogy párja legyen!

— Akivel együtt koplaljon.

— Egyen is, koplaljon is. Az egész dologról butaság vén fejjel beszélni. Maholnap itt az első unokád, moshatod a pelenkáit, ha olyan nagyon szeretsz munkálkodni. Mit akarsz még? Nem félsz az Istentől, hogy megharagítasz?

Horvát rácsapott a konyhaasztalra.

— Nekem itt ne csapkodjon, annyit mondok.

Horvát elmosolyodott:

— Nem neked csapkodok. Magamnak csaptam az asz-
talra, hogy el ne lankadjak a beszédben.

— Mert még arra is lusta.

— Nem vagyok én asszony, hogy óraszámra karatyoljak. Hanem azt mondom, hogy tudom, honnan fúj a szél. Hogy mi jár a fejedben. Hát még azt is megmondom, hogy az én veje-
met, az Iluska urát ne üldözd. Ne játszd a Kovácsnét. Ne csináld utána a komédiát. Mert az nem megy Pestre, dolgozni a gyárba, mint a Katona Jani. Nem ám. Mert az én lányom dolgában nekem is van szavam. Azt mondom hát, hogy szét ne válaszd a fiatalokat.

— Csak mondja.

— Mondom is. Itt az én akaratom érvényes. Itt annak kell lenni, amit én akarok. Most sonkát akarok enni.

— Eszik ám, majd mit mondtam — Horvátné fölkapta a tálat a sonkával, kivitte a kamrába.

Horvát zötyögve nevetett. Fölállt, betette az ajtót, a vac-
kához somfordált és kihúzott alóla egy kancsó bort. Ivott.

— Egészségemre — mondta, mintha valaki hallhatná a tréfát.

Horvátné elhelyezte a kamrában a sonkát, rázárta az ajtót, a kulcsot meg a kékfestő-köténye alá rejtette.

— Hogyne, sonkát, Nagypénteken. Hát még mit? —
dohogott. — Még hogy itt az ő akarata érvényes. A pupaké!

Félhangosan beszélt, senkinek, csak úgy bele a levegőbe,

mert nem ment vissza, hanem átsietett Kovácsékhoz. Nem bírt magával, amióta a Katona Janit meglátta.

Kovácsné az udvaron szeszmetelt. Tetette magát, vagy csakugyan nem hallotta, mikor nyílt Horvátné mögött és besukódott a kiskapu, de nem fordult meg.

— Adjon Isten — köszönti Horvátné.

— Te vagy az, Erzsi?

A két öregedő asszony szemben állt egymással. Horvátné sovány volt, Kovácsné kövéres. Mégis hasonlítottak egymáshoz. Igen, a falusi lányok tarka mezei virágok. Az egyikén fehér a ruha és a haja fekete, a másik pirosban van és a haja szőke. Az egyik szabályos orrú, a másiknak az orra fítos. Messziről meg lehet őket különböztetni: az a Varga Etus, ez a Virág Mari, amaz Szabados Juliska. Amikorra megnőnek, már egyik a másikkal kezd egyforma lenni. A járásuk, a mozdulatuk, dolgos testük tartása hasonlatossá válik. Csitri kórukban pajtások, játszó társak és nevetgélnek, később gondokkal lesznek terhesekké. Amire azután öregasszonyok lesznek, olyanok, mintha valamennyien testvérek lennének. Vasárnap, mikor a templomba mennek, itt-ott a Fő-utcán sorbaverődve, fekete ruhában, kendősen, hát olyanok, mint a csapat varjú. Ezért a két asszony, Horvátné és Kovácsné, amint szembe fordultak egymással, szürkülő hajukkal, sötétszürke ruhájukban, barnára sült arccal, olyanok voltak mint két varjú, amint azok is szembefordultak egymással és a szárnyukat emelgetik.

— Egy kis savanyított káposztát akarok tőled kérni, — kezdte Horvátné. — Tavaly, tudod, én adtam neked.

Hát így. Tavaly én adtam, az idén te adj. Segítsük egymást, de kölcsönösen. Ma én, holnap te, hogy a másik jobban ne járjon.

— Akad még a hordó fenekén egy főzetre való, — mondja Kovácsné. — De nem ajánlom. Lazán állt, kevés volt, nem fogta a sróf, azért nem valami jó.

— Jó lesz az nekünk.

— Én szívesen adom, de hát árul a boltos káposztát. Csak azért mondom, mert ha már belerakja az ember azt a sok húst, meg miegymást, miért ne legyen az étel olyan, amilyennek lennie kell.

Igy Kovácsné.

— Igazad van, Eszti. Majd elszaladok a boltba. Hanem hát... a Jani megjött?

— Meg.

— Láttam az elébb. No hallod, olyan a vőd, mint egy úr. Hiába, Pesten kiurasodik a falusi ember.

— Hát ki.

Kis szünet állt be. Kovácsné szívesebben beszélne másról. De Horvátné csak visszatér a tárgyra:

— Örült a lányod, tudom, hogy megjött az ursa. Szegény kis szentem, ha már mást nem is, legalább láthatja az emberét.

Kovácsné mélyet lélegzik, már forrni kezd benne a düh. Nagyot kiált:

— Hess onnan, te! Nem mégy a fenébe? Az a redves tyúk megint be akar menni a konyhába, hogy oda piszkítson. Hogy megdöglött a kakas, azóta olyanok, mintha részegek lennének, egészen meg vannak veszve.

Utánanéző valaminek, hogy hozzávágja a tyúkhöz. Eközben kicsit lecsillapul. De Horvátné konokul folytatja tovább:

— Olyan ez a te Terusod, mint a falat kenyér. Jól neveltet.

— Mint minden rendes anya, — morogja Kovácsné és csak belebámul a levegőbe, el a Horvátné feje fölött. Várja, hogy mi sült ki ebből. Ámbár tudja.

— Szigorúan neveltet, sok verést kapott, de használt is a kis ártatlannak... Nem mondana az neked ellent a világerő sem. Hiába, te vagy a gazda ebben a házban. Hogyan csinálod ezt, te Eszti?

Kovácsné szúrósan néz a szomszédasszonya szeme közé:

— Ne komédiázz, Erzsi! Csak mondd ki, ami nyomja a májadat, hogy szét ne repesszen az irigység. Mit akarsz?

— Mit irigyelnék tőled én? — csattant fel Horvátné. — Azt, hogy nem férsz a bőrödbe?

— Én? Bántottalak én?

— Azt, hogy a saját gyereked életével kalmárkodsz?

Ezt kipirult arccal csaknem ordította Horvátné.

Kovácsné megszeppent. Riadtan nézett körül, ki az utcára, nem hallja-e valaki:

— Ne kiabálj, te!!

— Azt mondom én is. Ne kiabáljunk, te se, én se. Értsünk szót csendesen.

— Akkor mit ordítasz? Mit akarsz?

— A Szalaiék szőlőjét akarom. Ott fekszik a mienk mellett. Kovácsné nem szólt, csak a fejét rázta tagadón.

— Az Ilonkának szeretném. Te vehetsz, Eszter, máshol. Horvátné hangja suttogó rekedté vált:

— Ne akard felfalni az egész falut.

— Bolond beszéd. Az egész falut!

— Már azt is beszélik, hogy a gonosszal vagy. Hogy megétetted a fiatalokat. Azért kerülnek egymást. Két ilyen fiatal teremts és ne kíváncsozzon egymáshoz. Boszorkány vagy, Eszter!

Ezt megint kiáltotta Horvátné.

— Csitt te! Még meghallja a Jani, hogy miket beszélsz itt összevissza. Menj a dolgozdra.

— A Szalaiék szőlőjét akarom.

— Arról majd még beszélünk.

— Hagyd te azt a szőlőt. Másnak is jusson valami.

— Hogy akarod te azt a szőlőt megvenni?

— Az az én gondom.

— Pénzetek nincs. Az adóval is elmaradtatok. Még a tavalyi párbért sem fizetted ki.

— Pénzt ad a bank.

Kovácsné tekintete megenyhült:

— Nem érdemled az okos szót, mert te nem férsz a bőrdőbe. Egészen megvesztél az irigységtől. De ha rám hallgatsz, hát a bankkal nem kezdel el. Megesz majd a kamat.

— Majd törleszti az Ilonka ura. Csak azt várom, hogy meglegyen a gyerek. Aztán menjen a vőm Pestre.

Horvátné most egészen Kovácsné füléhez hajlik:

— Mondd, te Eszti, hogy' csináltad?

— Mit hogy hogy' csináltam? Mit akarsz?

— Hogy így megvannak egymás nélkül.

— Az ő dolguk. Mi közöm nekem ahhoz?

— Ne tagadd, megétted őket.

— Ó, ó, te! Mindenféle babonát elhiszel, csak hogy rólam, rosszat gondolhass. Te értelmetlen, te!

— Hát azok most ketten odabenn mit csinálnak? Hogy vannak meg egymással? Mit beszélnek? Fől sem foghatom.

— Kérdezd meg őket.

— Ne bolondulj, már hogy' kérdezhetném. Hogy meg nem ölelik, meg nem csókolják egymást. Ha ebben nincs valami praktika, akkor nekem annyi eszem sincsen, mint a harangkötélnek.

— Mondtam már, hogy eredj a dolgozdra.

— Te, Eszti, nem vagyok én rosszakaród. Sohasem bántottalak én. Nem vagyck én irigy, hanem magam is szeretnék boldogulni. Hisz látod, hogy mi van nálunk. Hat gyerek és az a vén tökéletlen. Legalább az Ilonkámnak szeretnék jobb életet. Te, Eszti!

Kovácsné habozik. Iskolapajtások voltak régen ezzel a Horvátnéval. Most meg szomszédok, vagy húsz esztendő óta. Nem is rossz asszony. Hát ha már ennyire firtatja ezt a dolgot. Meg a faluban is beszélnek róla az emberek... Kétszer is kinyitja a száját, kétszer is visszanyeli a szót. Végre rászánja magát, nehezen:

— Nincs itthon a Terus. Kiküldtem a szőlőbe.

— Nincs itthon? — ámul el Horvátné.

— Nincs. Az asszonyt dolgoztatni kell látástól vakulásig.
A férfit meg itatni kell döglésig. Ez az egész.

Horvátné hihetetlenül csóválja a fejét.

— Így elszoknak egymástól. Egy hét, egy hónap, egy esztendő, aztán már nem is kellenek egymásnak. Így van.

— Azt hiszed?

— Látod. Tanultam ezt, olyantól, aki érti.

Látod, tanultam ezt olyantól, aki érti...

Horvátné megtapogatja a köténye alá rejtett kamarkulcsot.

— Bor van a kamrában, dolog nálunk is akad mindig. Majd megpróbálom. De... ennyi az egész? Én nem igen hiszem, Eszti!

— Majd meglátod. Csak neked aztán mindig résen kell lenned. Mondom, el kell őket egymástól idegeníteni.

— Istentelenség.

— Lehet, hogy az. De muszáj. Az ő javukért van.

— No, köszönöm Eszti, a jószágodat.

— Most már aztán fogd be a szád, ha megsegítettetek.

— Bennem bízatsz. Nem szólok én senkinek. ... A szőlőt meg megvesszük felesben. Két holdat te, két holdat én az Ilonkának.

— Minek az Ilonkának?

— Mert az az én szívemnek mégis csak a legkedvesebb. Az első gyerek volt. Az elsőt még vártam, kívántam.

— Úgy van vele az ember.

— A többi aztán úgy jött, mint a baj. Mennél jobban féltem tőlük, annál biztosabban jöttek. Most etethetem őket. De azért nem baj. Azt a két hold szőlőt megveszem. A vejem majd felmegy Pestre dolgozni. Az fizeti a kamatokat.

— Hát ... ha szerencséje lesz.

— Mint a te Janid. Szépen kereshet.

Kovácsné igen halkan mondja:

— Megkeres egy héten negyven pengőt is. Pedig nem is töri magát.

— Hál' Istennek.

— Nagyon szeretik ott a gyárban. Szorgalmas, megbízható, szereti a mérnök.

— Aztán mi a munkája?

— Áll a szalag végén és ha valaki elmulasztotta a dolgát, vagy ügyetlen, ő csak jelenti a mérnöknek. Aki mulya, megkapja szombat este a könyvét és mehet.

— Mi az a szalag? Azt még sohasem hallottam. Szalag!

— Tudja a kórság. Ő beszél róla, a Jani. Én bizony nem kérdeztem. Szalag! Valami városi huncutság.

— Akkor a vőd valami munkafelügyelő, vagy ellenőr. Olyan zsandárféle, mi?

A kérdésben egy kis gúny is van. Erre nem hederít Kovácsné:

— Azért nem olyan nagy úr, ne hidd. Azért néha panaszkodik is. Neki is parancsolnak. A mérnök, a munkavezető, az urak mind.

— A szalag, az meg mindenkinek parancsol, mi?

— Az lehet.

Kovácsné bólogat. Közben az utat lesi. Mert már jönni kellene Terusnak, meg az apjának. Már késnek is. Nyugóvóban már a nap.

— Azt az én vöm is megtudná csinálni.

— Hát csak csinálja.

Kocsi fordul be az utcába. Még nem látható, de ismerős a zörgése. Egyszer csak megáll a kapu előtt. Megjöttek a szőlőből, Kovács meg Terus.

Kovácsné sóhajt. Érzi, hogy keserves három nap következik rá. Mindig a fiatalokat kell majd lesnie. Mert nem olyan egyszerű az, mint ahogy Horvátné kioktatta. Ha azok megbékülnek, ha újra rátalálnak egymásra, akkor... jaj, arra gondolni sem lehet. Ó, mi lenne akkor! A Terusra szükség van itthon. A Jani meg keressen fenn pénzt. Csak így lehet megélni, csak így lehet valamit szerezni.

A Kovácsék háza egyike a falu legcsinosabb házainak. A D-utcában meg éppen a legszebb.

Nádtetős, vályogfalú viskó volt néhány évvel ezelőtt még, de az utcai részt lebontották és újra építették.

Az új épület alá feltöltötték a földet és az alap téglával van lerakva. Két szoba nyílik az utcára, nagy városias ablakokkal. A fal világossárgára van festve, még azt is tudják, hogy „krémszínűre“. A tető palakő. A szobák egy kis folyosóról nyílnak. Az udvarról a folyosóhoz kölépcső vezet. Az új épület a két nagy szobán kívül még egy nagy előszobafélét is foglal magában. Ebből kis ajtó nyílik a régi épületbe, közvetlenül a konyhába, ahová ugyancsak lépcsőn kell menni, de lefelé. A régi épületből megmaradt a konyha, a kamra, utána az istálló és még egy kisebb kamra.

Az udvar és a kert kicsi, nem lehetett megnagyobbítani, nem lehetett hozzá területet vásárolni. Baj, baj, de nem nagy baj, mert azért a kamrából le lehet jutni a pincébe, ott pedig, ami a fő, most is négyszáz hektóliter bor várja a vevőt. Ennek a bornak az árából kerül ki a fogláló a Szalaiék szőlőjére. Akár mind a négy holdra. (Mert, hogy Horváték meg tudják venni a két holdat, az nem biztos: még az attól is függ, hogy mit mond nekik a bank.)

Kovácsné egyik szép álma, hogy a hátsó épületrészt is felépítse. Még egy szobát tervez, a konyhán túlra. Magának és az urának. Ámbár... kell is annak a vén mamlasznak szoba. Télen a konyhában alszik, az ágyának nevezett szalmafonatu vakon, nyáron meg az istállóban, vagy az istálló előtt az udvaron. Úgy szokta meg, úgy szereti. Nem is illik már bele a gönceivel, meg a bűdös pipájával a szobába... a felső ház már most az unokáé, a kis Terusé. A lánya és a veje, azok nem is igen számítanak már. Azok dolgozzanak és keressenek. Az ember fenn a gyárban, az asszony itthon a gazdaságban.

A kocsi áll a ház előtt, Kovácsné szalad kaput nyitni.

A fiatalasszony lekászolódik az apja mellől. Derék, izmos nő. Harminc éves. Pirosbarna arcából killeg a fekete szeme. Szépmetszésű szájából, amint mosolyog, kifehérlenek a fogai. A kezének formája szép, szabályos, de a kezébőre dologtól cserzett. A fején sárgarózsás, fehér kendő van. A lábán magas-szárú fűzős cipő. A ruhája városias. Kötött kabát is van rajta, mert még hűvös a koratavaszi idő.

Horvátné már elmenőben mondja:

— De szép vagy, Teruskám. Olyan az arcod, mint a rózsá.

Terus nevet, nem tudja minek köszönheti a dicséretet. Kovácsné szeme szúrós, alig várja, hogy már eltűnjön a szomszédasszony. Hogy vigye már az ördög. Mert csak rosszon járhat az esze.

Terus sűgva kérdezi az anyját:

— Megjött?

— Meg. Már ivott egy félliter bort. Aztán lefeküdt.

— Hozott valamit?

— Hozott.

— Mit hozott?

— Sok mindent. Majd meglátod, én nem nagyon néztem.

— Mégis...

— A kislánynak hozott ruhát, cipőt. Neked selyemharisnyát, meg ruhának valót. Apátoknak papucsot, két gatyát, inget. Nekem is hozott ruhának valót.

Kovács a lovakat fogja ki. Nem mutatja, de figyel a két asszony súgdolozására.

— Hát pénzt hozott-e? — firtatja a fiatalasszony.

— Nem mondta, de biztosan hozott azt is, mert nagyon kérdezősködött a Szalaiék szőlőjéről. Hát... annyit nem hozhatott.

Terus a kocsiülés alatt motoz, hogy előszedje a kiskosarát. Nem néz az anyjára, úgy beszél:

— Engem nem kérdezett?

Kovácsné megvárja, amíg felpillant a Terus, csak akkor felel:

— Nem.

Terus arca elkomorul.

— Csak a kislányt kérdezte. Nem törődik az veled, lányom. Van annak Pesten másvalakije.

Kovács kötőféken vezet befelé az istállóba a Sárgát, csak úgy maga elé dörög:

— Úgy hazudik, mintha könyvből olvasná.

— Dobtatok a csibéknek? — faggatja Terust az anyja.

— Nem ették meg a tegnapi sem.

— Ne-em? Mi a fene van velük?

— Mi lenne? Kettő megint megdöglött. Mert meghűltek azok napos korukban. Mert maga nem fűt az egynapos csibéknek sem.

— Ha fűteni kell nekik, akkor dögljön meg valamennyi. **En** nem csinálók nekik kánikulát a drága fával.

Maga azt hiszi, hogy ezzel a fukarsággal sokra viszi. Viszi ám nyavalyát.

Kovácsné elsápad a dűhtől:

— Megvesztél, te? Mintha én lennék az oka, hogy a drágalátos urad benn döglik a házban és ki sem dugja az orrát.

Kovács jön az istállóból, a Linkát fogja kötőféken:

— Hát ki más? — kérdezi, de a ló felé fordulva.

Kovácsné ráripakodik az urára:

— Beszélj, bor, beszélj!

— Én beszélek, nem a bor.

— Ezekért dolgoztam én le a kezem, lábam. — Összecsapja a két tenyerét a feje felett. — Meg azért a lányért. A tiedért, hallod-e — beszél most már Terushoz. — Mert azt nem mondhatjátok, hogy magamért küzködök.

— Nem mondja senki — szól Terus halkan.

Kovácsné már nekilódult, már nem hagyja abba:

— Nekem kell a vagyon ételre, italra? Nézd meg ezt a rongyot rajtam! Ahol nem foltos, ott lyukas. Lyukas a papucsom, minden lomom. Még a szappant is félve veszem a kezembe, ha mosok. Húst hétszámra nem eszek.

— Minek ezt fölhányi, minek?

— Mert mind ellenem vagytok... Négy dísznót vágtunk, aztán azt sem tudom, milyen íze volt a kolbásznak, azt mind a te lányodba tömtem, a kisasszony unokámba. Aki majd, ha felnőtt és az utcán meglát, elfordítja a fejét.

— Ugyan már! Véték ilyent mondani.

— Én hordok magasszárú fűzőcipőt? Selyemruhában megyek én a templomba? Szolgálót tartok én?

— Dolgozok én is eleget. Azt már nem tagadhatja.

— Mert azért! Engem ne marjatok. Itt él az apám-anyám a nyakatokon? Mikor szopós voltál, még akkor is napszámba jártam. Ott arattam egy sorban a férfinéppel. Rozsgölödint ettünk nap-nap után. A zsirtalan hideg tészta összeragadt a fazékban, úgy kapartuk ki délben bicskával. De ha te nyavalyogtál, azért mindig volt pénz a háznál orvosra, patikára. Neked volt iskolás korodban legelőször fehérkötényed a faluban. Úgy járattalak, hogy a zsidó boltos se különben a lányát, pedig azt majd fölvetette a pénz. Te nem voltál a faluszegénye.

— Hagyja már abba, anyus, mert én nem tudom mit csinálók. Én elmegyek a háztól.

— Kiházasítottalak. Olyan szobabútorot vettem neked, hogy csudájára jártak a népek. Hat sor ágyi ruhát kaptál. Függyönt az ablakra, pokrócot a padlóra. Nem lehet ellenem szavatok.

Az istállóból lőnyerítés hallatszik, Kovács agyusztálja a lovakat:

— Ne te, Sá-árga! A fene a fajtádat.

Terus otthagyja az anyját, bemegy a konyhába. Hátha akkor már vége lesz a hosszú létániának. De Kovácsné csak szavalja tovább:

— Hogy dologra neveltelek? Én is dolgoztam. Tizenkét éves voltam, hogy meghalt az anyám. Abban a korban még más leánygyerek babával játszik. Én meg főztem, mostam, takarítottam az apámra, a bátyámra.

Kovács kilép az istállóból és megáll. Most neki mondja a felesége:

— Nem volt nekem még vasárnapom ebben az életben.

Kovács szeliden szól, mert megsajnálta a feleségét:

— Nyughass már, Eszti! Fölvered az egész falut.

— Hát aztán. Majd mit mondok az egész falura.

— Csak csendesebben legalább. Csendesebben.

— Mi nekem a falu? A bírám? Az én udvaromon úgy ordítok, ahogy nekem tetszik. A saját lányomnak azt mondom, amit én akarok.

— Jól van, jól, már eleget mondtál neki. Sokat is.

— Magának meg éppen semmi beszélnivalója, vén bolond. Maga csak döglene a vackán, azt pipázna nappal úgy, mint éjszaka.

— Éjszaka már inkább csak alszok.

— Azt, azt, aludna. Elmenne a dolog temetésére, vén tökéletlen. Még a zászlót is vinné, csakhogy engem megüssön a guta.

— Nincs a gutának annyi esze.

— Ajnye, azt a...

Torkán akadt a szó, mert akkor lépett ki Katona Jani a házból:

— Mit csinálnak? Már megint veszekszik a mama? Nem únja még ezt a sok pörlekedést?

Jani a folyosó szélén állt, kabát nélkül, ingujjban, kuszált fekete hajával, fekete szemével.

Kovácsné lesütötte a szemét, nagyon elcsendesedett. Jani harag volt.

— Hazajön az ember abból az átkozott városból, hogy sülyyedne el a gyáraival, kéményeivel, a sok naplopójával együtt, hazajön az ember egy kis nyugalomra, hát itthon

először is üres a ház. A feleségem kiment a szőlőbe, mintha az a szőlő elszaladna holnapig, a lányom meg elment a pajtásához . . .

Itt elakad, nem tudja, de nem is akarja folytatni. Elég a szemrehányásból ennyi. Áll és vár.

Terus az ura felé indul, majd megáll. Lesütött szemmel kérdezi:

— Megjöttél, Jani?

— Megjöttem, Terus. — Katona lejön a lépcsőn, az asszony hozzálép, összehajlanak. Összehajlanak, mintha megakarnák egymást csókolni, de csak kezefognak.

— Ettél már valamit, Jani?

— Kávét adott a mama, meg egy darab szalonnát. Bort is ittam, — mondja Jani. És Kovácshoz fordul, hogy most már másról legyen szó:

— Nem jól kezeli maga a bort, atyus. Zavaros. Kovács a feleségére mutat.

— Ő kezeli. Az anyósod. Ő itt a gazda. Én csak béres vagyok. A pincekulcs nála van. Csak akkor iszok én egy pohár bort, ha valahol megkínálnak. Tőlem hát ne kérj számon semmit, fiam. Én teszem a dolgom, eszek, ha elém vetnek valamit. Én vagyok is, nem is.

Mennek az udvarról befelé a házba. Hátnál az öregek. Katona előre engedi a feleségét. Az asszony izmos csipője ütemesen ring. Szép asszony, — gondolja Katona Jani és melegség önti el. Jó asszony. Aztán olyan még, mint egy tizen-nyolcéves lány.

Megenyhülés, mosolyok, Jani előszedi és kirakja az ajándékokat. Mindenki örül nekik. Kovács magához méri a gatyákat:

— Én bizony a nadrágom fölé húzom holnap ezt a cifrábbikat. Tudom, megnéznék majd a menyecskék, — így tréfálkozik az öreg.

A kis Terus szalad be. Az apának ugrik, összecsókolja, aztán ráveti magát az ajándékokra. Számon veszi, hogy mit kapott.

— Húsvéti tojást nem hoztál? — kérdezi.

Katona Jani nem mondja, hogy hozott. A húsvéti tojást meglepetésnek szánta. Teruska kedvének vége. Elhúzódik az apjától. Fanyalogva válaszol a hozzá intézett kérdésekre. Katona kipirosodik a haragtól, végre kitör belőle:

— A teremtedet, te lány! Így fogadsz engem, ha hazajövök?

— Teruska duzzogva húzódik a nagyatyjához. Őleli, csókolja az öreget. Az meg küldi az apjához:

— Menj már, kislányom. Csókolj szépen kezét az apádnak. Mennyi szép holmit hozott Pestről. Menj, csillagom. No.

— Nem megyek. Minden kislánynak hozott a nyuszi tojáást. Csak nekem nem.

— Még hozhat, — mondja a nagyapja.

— Már nem hoz. Ha eddig nem hozott.

— Csak várjál.

— Különben is még a leckét sem tanultam meg. Nekem tanulni kell. Ne beszéljenek, mert akkor én nem tudok tanulni.

Katona körülnéz, haragtól elborult szemmel. Hát ez az ő családja! Bort önt magának a kancsóból. Vizespohárral issza a bort.

— Igyon maga is! — Nem kínálja, hanem ráparancsol az öregre. — Igyon, a mindenségit ennek a keserves világnak. Látom én, hogy mi van itt. Hogy döglene rakásra minden asszony, ha akkora is, mint ez a taknyos lány itt.

Részeg, — gondolja a fiatalasszony. És nem tudja nézni az urát. Fölfáll, kimegy az udvarra, Sírás fojtogatja. Fölnéz az égre. Az ég békességes kéken tündöklök s a távolban szeliden borul a földre. Az eperfa zsenge levelei mozognak a szélben. A szél földszagot szór szerte. Az istállóban éppen nyérit a Sárga. Az ólban malacok visítanak. Szép, békességes élet lehetne itt. És mégis, mintha Isten átka lenne valamennyiükön. Máshol is így van ez? Sohasem lehet már boldog az ember?

Pedig milyen csinos ember, — ezt suttogja a fiatalasszony. Milyen csinos a képe, a szeme, a szája, a haja, nincs több ilyen a faluban.

Kicsit áll, sóhajt, majd elindul. Az előszoba felé kerül, fölmegy a pár lépcsőfokon, bemegy a házba ágyazni.

Kovács a konyhában alszik. A vackát maga veti meg. Fölrázza a fosztatlan tollal tömött kékkelhájú párnát, lefekszik, betakarózik a subával, az nappalra is a vacokra van terítve... Ő maga azt mondaná, ha erről kérdeznék, hogy azzal a céllal alszik a konyhában, mert négy órakor hajnalban kel, minek zavarná fel olyan kórán a ház népét.

A két utcai szoba közül az egyikben két ágy áll egymás mellett. Hárman alszanak a két ágyban, az öregasszony, a lánya, meg a kis Terus.

A másik utcai szobában teljes hálósobaberendezés. Ez volt a fiatalasszony kelengyéje. Tükrös toalett. Két ágy, végükkel a falnak támasztva, különben a szoba közepén. Modern nyitott éjjeliszekrényké. Két ruhásszekrény. Asztal, csipke-

terítővel letakarva. Négy szék, párnázott üléssel. Az ablakokon kézimunkafüggöny. A padlón szőnyeg.

Ez a szoba a tisztaszoba. Csak akkor használják, ha vendég jön a házhoz. Illetve csak használnák, mert olyan vendég, akinek ne lenne jó a honyha, nem fordul meg Kovácséknál. Egyszer volt náluk a tanító, meglátogatta a Kis Terust, aki beteg volt. Őt bevezették a tisztaszobába. Egyszer meg az orvos látogatta meg Kovácsékat, mivel hogy a beteg megvizsgálása

Kántor Janinak az előszobában vetnek ágyat.

után is még elbeszélgetett a két asszonnyal és az is a tisztaszobában történt. Ez minden, ami a tisztaszobát illeti. Az egész tisztaszoba csak a nevéért van, csak várakozás, hogy majd valámikor szükség lesz rá.

Kátora Janinak az előszobában vetnek ágyat. Valami dikóféle alkotmányon. Jani ül a fekhelye szélén. A cipőjét lassan fűzi ki. Amikor már kifűzte, hát csak kezdi megint újra

befűzni. Mintha menni szeretne valahová. De hogy hová, azt nem tudja. Eldől az ágyán. Eleget ivott, sokat ivott, mámoros. Nem bánja. Itthon van. Úgy érzi, hogy itthon muszáj mámorosnak lenni. Mámoros és mégis nehezen alszik el. Zagyva gondolatok járnak az eszében, nyög néha, de ha megkérdeznék, nem tudna számot adni arról, hogy mi a baja.

Odabenn Kovácsné is nyugtalan. Forgolódik az ágyában. Sóhaj, végül megszólal:

— Teruska, imádkoztál te?

— Már imádkoztam magamban.

Teruska nem mond igazat, hát megtoldja:

— De imádkozhatok hangosan is.

— Imádkozzál, kislányom.

Teruska monoton hangon kezdi mondani a Miatyánkot. Kovácsné összekulcsolja a kezét, szinte hangtalanul mormolja Teruska után az imát. De csak nem nyugszik meg. Nyög, forog. Melege van, szinte fő a dunna alatt.

Teruska kis idő múlva még ezt mondja:

— Áldd meg, Istenkém, anyukát, nagymamát, nagypapát és apukámat is, pedig nem hozott csokoládétojást és ma este is sok bort ivott.

A fiatalasszony hangtalanul sír. A könnyek végigfolynak az arcán, oldalt a halántékán. Nedves a párnája.

Odakünn Kovács pipára gyújt. Majd a sötétben lemászik a vackáról. Az asztalon ott áll a boroskancsó. Talán hagyott benne a Jani egy kortyot. A kancsó üres. Lefekszik. Csalódott. Szívja a pipáját kegyetlenül. Valamit csinálni kellene. Hogy mit, kiért, miért, ki ellen, arra nem is gondol. Elalszik.

Már rég alusznak mindnyájan. A falióra a konyhában hatot üt. Tehát négy óra van. Mert kettővel előreigazította a gazda az órát, évekkal ezelőtt. Ha most megkérdeznék tőle, hogy hány az óra, hát hosszas, akadozó számításokat végezne, végül azt felelné: három. Még hozzátehetné: öt órakor szoktam fölkelni. Így csalja meg önmagát.

Lekászolódik az ágyról. Fáradt. Sokkal fáradtabb, mint este volt és majd este lesz. Addig valahogy beleszoktatja magát a napi munkába. Úgy, ahogv fölöltözik. Fázik. Megv az istállóba. Megeteti a jószágot, kihordja a trágyát. Megfeji a tehenet. Moslékot melegít a hízónak. Gazt vet a malacoknak. Szemet szór az aprójószágoknak. Mire a reggeli dologgal elkészül, keleten körfátyolaiból kibukkan a nap. Nagy piros gömb. Nyugaton még pislákol egykét csillag. Két jókedvű legény a kocsmából jövet beszél az udvaron foglalatoskodó gazdának:

— Hogy ityeg a fityeg, Kovács bátvám?

— Már ahogv ilyen vén emberhez illik.

Az egyik legény:

— Nem vénember maga, bátyám. A község házában halloftam, hogy behívót kapott sorozásra.

— Azt ám, behívót. A haláltól. Már engem csak a halál szólít majd magához a csapatába.

A legények arcán elakadt a gúnyos mosoly. Mert hát ez igaz is lehet. Megpöccintik a kalapjuk szélét. Szó nélkül mennek tovább. De az utca végén már vidám nótába kezdenek:

„Megszökött a feleségem, nem bánom.

A jó komám szöktette meg,

Bizonyisten csak a komám sajnálom.

■

Kovácsné fölébred. Máskor föl is kelne, most nem mozdul. Nem akarja a lányát egyedül hagyni. A másik szobában ott alszik a Jani. Egy óvatlan perc és már meg lehet a baj. Ha pedig a fiatalok megbékiülnek, akkor... Ó, jobb arra nem is gondolni. Minden szép terv összeomlik akkor. A Szalaiék szőlője, a többi földek, a szőlők, kertek helyett, amiről álmodozik, jönnek a gyerekek, a gond, a baj, a szegénység.

— Terus, te Terus! — keltegeti a lányát.

Sápadt a fiatalasszony arca. Álmos hangon morcosan felel:

— Már aludni se hagy. Még csak négy óra.

— Kelj fel lányom, kelj fel édes gyermekem. Nem tudom mi van ma velem. Fulladok. Meg a derekamba is beállt a fájás.

— Akkor meg maradjon nyugton.

— Kelj fel csak, Terus. Főzd meg a kávé és melegíts meg egy fedőt. Talán a melegtől elcsitul a nyilalás.

Terus nehezen, morogva mászik le az ágyáról. Félig még alszik. Ó, olyan különösét álmodott. Repülőgépen ült álmában. Egyszer csak fenn magasban kiugrott a généből, mert szárnyai voltak. Repült, nagy köröket írt le a levegőben, mint a golyák. Az a mamlasz ura is ott volt az álmában, de hogy hogyan is, arra nem emlékszik. De még más férfiak is voltak. A kálnai tanító. Atyus meg a földről nézte, hogy ő hogyan röpköd a levegőben. És most fölkelte az anjia. Pedig olyan jó volt repülni. Még most is érez valami kellemes bizsergést a tagjaiban.

Keresztül megy a szobán, ahol az ura fekszik. A takarót lerugta magáról az az ember. Terus arra gondol, hogy még megfázik. Szeretne odamenni Janihoz, csak éppén betakarni. De ha fölébred, még valamit gondol majd. Ő meg csak nem közeledhet az urához. A férfinak kell, hogy ilvesmi eszébe jusson. Meg már késő is lenne. Nvölcs éve élnek így.

Terus megmosakszik. Tüzet rak. Alig lobban a tűz lánggra, máris jön nagy nyögve ki a konyhába Kovácsné.

— Hát maga meg fölkel?

— Nem tudok én feküdni. Nincs nekem nyugvásom, — nyögdécsel Kovácsné. — Hozott az urad kávé? Nem is néztem.

— Hozott. Félkilót.

— Azért ne pazalj, Terus. Sohasem tudhatja az ember, mi lesz. Azt álmodtam az éjszaka, hogy a bika fölökkelte a Simon Sanyit. Úgy esett az a nagy ember a földre, mint egy zsák. Bizony még háború is lehet. — Leül a székre.

— De meg van ijedve.

— Nem magamért félek én a háborútól se. Elhíheted, ha még olyan paprikás kedved is van. Ünnepe előtt így beszél az anyáddal? Egy jó szavad sincs hozzám?

— Mit akar tőlem? Imádkozzak magához?

Kovácsné elfeledkezik arról, hogy fáj a dereka, nagyon is fűrgén pattan fel ültőhelyéből:

— Most már elég legyen, annyit mondok. Mert nagyon megnőtt a szavad tegnap óta. Hogy hazajött a híres urad. Az én házamban te nem basáskodsz.

Kovács jön be az udvarról. Megáll az ajtóban. Az arcán kelletlen, haragos árny vonaglik végig:

— Már halkabban kezdéd, te asszony?

— Elhallgasson ám, maga is, vén élhetetlen. Ebben a házban nincs szava.

— Azt én mondom meg.

— Ó, óh! Két öltözőruhát hozott a házhoz, egyebet semmit. Én tartottam a sok koldús perepuftját. Az anyját is én temettettem el. Az én konyhámon ette magát halálra.

— Az, az. Csak járjon a szád. Még a halottnak sincs nyugta tőled. Nó, hiszen. Nagy átkot vettem a nyakamba, mikor elvettelek, te Eszti.

— Maga vett el engem? Vette ám... Engem ugyan nem vett el.

— Hát ki a csudát?

— Én mentem magához. Mert bolond voltam.

— Már akkor?

— Mert azt hittem, hogy rendes, dolgos ember. Bírja a munkát, mint más.

— Vagy még jobban.

— Hát az evést, azt bírta is. Fölfalta volna az egész házat.

— A te főztődön még nem hizott meg élő. A hízóink is éhendöglénének, ha nem én adnám nekik a moslékot.

— Még jó, hogy el nem eszi előlük.

— Te azt szeretnéd, ha a disznó is a jó szótól hízna. Vagy inkább az átoktól.

Kovács nevet, félig kínjában, de inkább azért, hogy még jobban haragítsa a feleségét.

— Majd letöröm én a maga szarvát is, vén kenyérpusztító.

— De felhánytorgatod a vénségemet. Vén bolond, vén illetlen, vén kenyérpusztító. Pedig menyecskének már tíz évvel ezelőtt is öreg voltál te is. Hallod-e?

— Magának? Nem asszony kellett magának soha, hanem bor.

— Hát a bor jobb is. Nem papol, csak melegít.

— Ha a keze járna, úgy mint a szája, akkor nem verné fel a gaz a szőlőnket.

— Ha rendes asszony lennél, akkor már früstökölttem volna és nem lesném itt a te képed.

Kovácsné kapkod levegő után. Felugrik, meg visszaül a székre. Körülnéz, mit kaphatna föl. Hogy megfenyegetné vele az urát. Hozzá nem vágná, mert az még sohasem esett meg vele. Kínjában a sótartót fogja meg, fölemeli, majd leteszi, háromszor is.

— Most már aztán fogja be a száját. Ha még egyet szól, kilököm a házból. Mind megvesztek. Megjött a szavuk.

Katona Jani előkerül a nagy kiabálásra:

— Már megint! Akár csak tegnap.

Kovácsné az ura felé bökve a fejével:

— Korán reggel holtrészeg.

— Éjjel-nappal mindig marakodnak, mint a kutyák. Ez az én ünnepem. Ez a pihenésem. Bánom már, hogy hazajöttem.

Jani Terusra pillant, megzavarodik, elpirul és elhallgat.

Kovácsné szelídre csitult hangon:

— Fellármáztunk, Janikám. De hát nem én vagyok az oka. Hanem...

— Hát ki? — kérdezi Jani élesen.

Kovácsné nem felel a kérdésre. Engesztelően folytatja:

— No nem baj. Esztek valamit, aztán kimentek atyussal a szőlőbe.

— Atyussal, — morog Jani.

— Már fakad ám a szőlő. Bort is vigyetek magatokkal, meg egy kis sonkát.

Rákiált az urára:

— Miért nem fogja be a lovakat? Ugy áll itt, mint a szerencsétlenség.

Kovács szótlanul kifordul a konyhából.

— Mama mindig így hajszolja ezt a szegény öreget?

— Nem hajszolom én Janikám, dehogyan hajszolom.

— Látom.

— Elmáléskodna ám itthon egész nap, ha nem üzném.

— Mondom, ugye, hogy hajszolja.

— Itt faluhelyen nem vár a dolog az emberre. Mindent el kell végezni a maga idejében.

— Tudja ő azt.

— Hiszen nektek dolgozunk, fiam, neked, a lányomnak, meg az unokámnak. Ne legyen a kis lelkemnek olyan komisz élete, mint az enyém volt. Nekünk, nekem meg az atyusnak, nem kell semmi. Mi beérnénk egy-egy darab kenyérrel. Elélnénk mi békességben, ha értetek nem küzködnénk.

Jani nem szól. Sok mindenfélét tudna erre mondani, azt sem tudná, hol kezdje, azért csak a fejét csóválja és hallgat.

A fiatalasszony befőzi a kávé, az anyja szúrós tekintettel nézi:

— Nem sok az a kávé, abba a csipurka bögrébe?

— Mért nem maga főzi akkor?

— Nem mintha sajnálnám, de minek az az erős kávé. Még a szívnek is árt.

— A szívnek sok minden árt, — mondja Terus.

Nem tudja, hogy ezt miért mondja, de haragjában mondja, azután, alighogy kimondta, mindjárt nagyon elszomorodott tőle. Ránézne a Janira, de nem mer.

Jani leül az asztalhoz, a padra. Tenyerébe támasztja a fejét. Zavaros a feje, nem gondolkozik, csak érez. Miért kell ennek így lennie? Nem néz a feleségére sem, bámul a levegőbe. Hej, ha ezek itt azok nem lennének — akik! Az egyik gyenge öregember, a másik kettő meg asszony. De szétváгна köztük! Majd lenne azután csend és rend. Elhallgatnának, mint a megvert kutyák. Lapulnának. Még szeretnék is egymást. Ámbár... nem Terusban van a hiba. Szelíd az magától, a természetétől, mint a bárány. Az öreg is jó ember. Ügylátszik, hogy ez a vén asszony. Ez nem bír magával.

Felforr a kávé. Az öregasszony bögréket szed le a polcról. Ahány bögre, annyiféle. Egyiknek a füle törött le, másiknak a széle csorbult ki. Van benn a szobában hat rózsás csésze, csésze-aljak is vannak hozzájuk, de azokat még nem használták. Hanem majd. Egyszer.

Kovács már befogta a lovakat. Csak akkor jön be reggelizni, amikor a veje szólítja.

Leül az asztalhoz. Az asztal közepén papírzacskó, tele cukorral. Az öreg kivesz a zacskóból három kockacukrot, egyenként potyogtatja bele a kávéjába.

Kovácsné nem állja szó nélkül:

— Két kocka nem is lett volna elég? — és csóválja a fejét.

Kovács hol fél az asszonytól, hol azt gondolja, lesz, ami lesz és még ingerkedik vele. Most is felel neki:

— Nem hát. Mert akkor te nem járathatnád a széd.

Erre mindannyian nevetnek. Még az öregasszony is elmosolyodik. Csak a fele harag és keserűség mindannak, amit érznek, gondolnak, mondanak és csinálnak. A másik fele meg afféle akasztófavigaszt. Sok haragot támaszt az öregember az ő kötekedéseivel, de sokat le is szerel a tréfás kiszólásaival.

Reggeli után a két férfi felkapaszkodik a kocsira, mennek a szőlőbe. Jó messze van a szőlő, a határ szélén. Míg odalesznek, az asszonyok itthon kimossák a szennyesruhát, amit Jani hozott magával Pestről. Itthon nem kerül pénzbe a mosás, csak a szappanba.

A lovak, a Sárga meg a Linka, benn a faluban vígan poroszkálnak. Katona Jani csak egy pillantást vetett rájuk, ismeri őket, nem valami híres két ló. A kocsi görül, zörög a kemény utcán. Jani hallgat, az öreg is. Az öreg csak úgy elmélyed, Jani meg a faluját nézi. A házakat, kerteket, itt-ott egy-egy embert. Sokat ismer közülök, de nem mindenkit. Néha köszöntik, máskor ő köszön barátságosan, de frissen, gőgösen ül az ülésen.

Mikor elhagyják a falut, homokos útra érnek, a lovak lassítanak. Minduntalan csak lassú lépésben mennek. Gazdájuk nem nógatja őket, nem vág rájuk az ostorral. Hát sovány ez a két ló, kilátszik erősen a lapockacsontjuk. Különösen a Sárgáé. Jani mondja is:

— Vékony abrakon tarthatja ezeket a táltosokat, atyus.

— Hát vékonyan.

— Meglátszik rajtuk.

— De nem én tartom ám ezeket, hanem az anyósod.

Jani erre csak gorombát tudna mondani, jobb hát, ha hallgat.

— Ő méri nekik az abrakot. Ezek még nem láttak zabot. Talán nem is ennék meg, ha kapnának. Nem lenne nekik ismerős.

Jani fanyarul nevet.

— De azért bírják a munkát.

— Csudálom.

— Bírják azok. Én is csudálom.

Kis hallgatás után:

— A lovak bírják, csak én nem birom.

Jani hallgat. Haszontalanságot nem akar mondani. Okosat pedig, hogy majd egyszer másképp lesz, nem mondhat.

Az öreg benne van a szóban:

— Hatvanhétesztendős vagyok.

— Há-át... éppen elég.

— A múltkor a szőlőben kapacskáztunk Terussal, egyszer csak elfordult velem a világ...

Jani meglepődve néz Kovácsra, csak annyit tud mondani:

— Igazán?

— Úgy estem el, mint akit fejbevágtak. Talán ott is maradtam volna, ha a Terus sikítására a szomszéd szőlőből nem jöttek volna emberek. A Szloboda meg a Káveczki. Kocsira tettek, aztán hazavittek. Azt hittem, hogy már kampec. Úgy feküdtem a vackon, mint a fadarab. Azt hittem, már nem kelek föl.

— Hm.

— Másnap kezdődött előről a hajsza. Üzöm magam, erőltetem, de már alig bírom a dolgot. Csak ha ellankadok, hát az anyósodra gondolok. Megesz az engem, ha már nem tudok dolgozni, ha megbetegszem.

Kovács ránéz Janira, hogy hát mit szól ehhez. Mi a véleménye.

Jani gondterhelten hallgat. Kovács megint megereszt egy kis tréfát:

— Azért is pipázok mindig, mondom neki, hogy ha föl akar falni, hát köpjön ki, mert hogy igen dohányízú leszek.

Nevet, de Jani komoly marad.

Várakozón pislog Jani felé:

— Segítség kellene nekem. Férfikéz. Hiába igyekszik Terus, ő mégis csak asszony. Így is férfimunkát végez, szegény.

Jani elkeseredetten csóválja a fejét. Gyakori mozdulata ez. Mikor nincs gondolat, nincs szó, amely segíthetne. Csak a keserűség marad, tehetetlenül. Mert már csak a végső igazságtévés jöhetne, az ököl, odaütni!

— Mert hidd el nekem Jani, a Terus nem hibás semmiben. Az nem olyan, mint az anyja. Áldott jó lélek, hidd el. Rám fájzott.

— Tudom én azt. Ismerem én a Terust.

Hallgatnak egyideig. Messze járnak a falutól. Jani nézi a határt, az útmenti földeket, a távoli kis tanyákat.

— Ez a föld a Vödröséké, ugye?

— Azoké.

— Milyen szép földek. Jól teremnek. Milyen szépen meg lehetne itt élni. Munkában, békességben.

— Megélhetnénk mink a kis vagyonunkból. Most már meg. Ha az anyósod nem lenne olyan telhetetlen. Nem mondom, hogy tarthatnánk valami segítséget, bérést, vagy kocsist, arra nem tellene, de kiadhatnánk a földeket felesbe. A szőlőben meg elsmátrálnánk ketten a vénasszonnyal. Mert a dologhoz ért. Ég annak a keze alatt a munka. Akkor Terus meg felmenne hozzád Pestre.

Jani nem szól. Kovács kis várakozás után fordít egyet a dolgon:

— Ámbár... ez nem az én kedvem szerint való lenne. Mert én másképp is tudnám a módját.

Kovács vár. Miért nem szól már ez a Jani? Miért nem mondja, hogy egyet akar vele? Hátha ketten összefognának?

Jani elgondolkozik:

— Talán nem is jönne föl hozzám a Terus.

— Miért ne menne?

— Nincs az énhozzám jó szívvvel. Hej, nincs ez így jól sehogyan.

Az egyik ló, a Sárga, megmakacsul, megáll az út közepén. Kovács rászól a lóra. Az nem mozdul.

— Csökönyös ez a Sárga:

— Néha, — Kovács odalegyint a ló hasa alá: — Gyi te! A mindenségét az asszonyodnak.

Janinak ezen már muszáj nevetnie.

A Sárga nagyot ránt a kocsin. Jani hátratántorodik:

— Ejha!

Kovács magyarázólag:

— Csökönyös, de jól húz.

És rögtön így folytatja:

— Nehogy aztán mondj valamit arról, amit beszéltünk. Még a Terusnak se. Mert az anyósod, az beleköt az élőfába is, csakhogy civakodhasson.

— Furcsa egy asszony! Le kellene vele egyszer számolni.

— Valami hiba van a fejében. Esze van, csak nem tökéletes. Mert hát én is szeretem a földet, a vagyont, de az őlni tudna érte.

— Ezt kellene a fejéből kiverni.

— Én, fiam, nem tehetek ellene semmit.

— Azt én tudom. Gyenge az atyus, gyenge.

— Hát én már, csak így elcigánykodom mellette az életemet. Ha gyerek volnék, rínék. Így meg nevetek. De azért...

*

Az asszonyok kimosták a ruhát, fenn szárad a padláson. Egész nap dolgoztak a békességben, a legnagyobb egvetértésben voltak. Még nevetgéltek is. Mosás után következett a vacsora elkészítése.

Kovácsné mégis csak sonkát főzött vacsorára. A döglött kakast el akarta még az előző napon dobni, de a faluvégi cigányvasszony elkérte. Keménytojást is főztek, ahogy húsvétrá illik. Bor is van bőven, mákos- és dióskalács is készült. Terus azt mondta csúfondárosan, hogy Pesten az ilyen kalá-

csot bájglinak hívják. Bájgli! — ezen jól nevettek. Micsoda szó lehet az? Hát mi lehetne? Pesti szó.

A férfiak megjöttek a szőlőből. Jani nagyokat nyújtózott:

— Azért bele kellene ám újra szokni a hazai munkába. Elszoktam tőle. Minden porcikámat érzem.

Kovács:

— Nekem meg már el kellene szokni tőle. Mert én is érzem minden porcikámat.

A kislány is előkerül valahonnan, megint az apja nyakába ugrik és csókolgatja. Örül is neki az apja. Szép kislány. Pesten sem látni különbet. Mindkettőjükhöz hasonlít, az anyjához is, az apjához is. Vadonatúj rajta minden. Odább nem tenne az útból bármit, mert neki vigyáznia kell magára. Parancs ez, de olyan parancs, aminek nagyon is szívesen engedelmeskedik. Valóságos kisasszony lesz belőle, annak nevelik. És ezt ő tudja.

Vacsorához ülnek.

Katona Jani nagy darabokat szel a sonkából. Meg se rágja, úgy nyeli kenyér nélkül. Kovácsné minden darabot elkísér szemével, míg a veje tányérjáról annak a szájához jut el.

Jani egész természetesen mondja:

— Odafele nem eszek ám sonkát.

Azután hozzáfűzi magyarázatul:

— Mert akkor maguk itthon nem ehetnének sonkát. Odafele én sovány kosztot élek.

Erre mindnyájan hallgatnak. Belemerülnek az evésbe, mintha semmit sem hallottak volna.

A kislány nyafogni kezd. Nem ízlik neki a sonka. Sós, szállás, kemény, kövér, mindenféle baja van annak, amit csak el lehet képzelni. Már a kislány szerint.

— Mit akarsz hát? — kérdezte a nagyanyja.

— Kolbászt akarok.

— Adjon már neki egy darabka kolbászt, — kérleli Terus az anvját.

Kovácsné erélyeskedik:

— Ott a sonka, egyen azt!

— De ha nem kell neki.

— A hasa mindenit ennek a lánynak. Nincs olyan világ, hogy válogassunk. Már a sonka sem kell neki. Kitalál ez még olyant, hogy attól koldulunk.

— Máskor adott neki, — árulkodik és duzzog a fiatalasszony.

— Azt egyen, ami van! — dönti el a vitát Katona Jani. — Ha kövér a sonka, egyen kövéret, ha sovány, egyen soványat. Nem hal bele.

Terus megpróbál a kicsivel boldogulni:

— Egyél kislányom tojást. Egyél, gyöngyvirágom.

— Nem kell.

A kislány durcás arccal feláll az asztaltól és elbújik a kemencezugban. Ott, a zsebéből veszi ki, csokoládét kezd majszozni.

Katona Janit előnti a harag. De nem tud mit tenni, szégyeli magát. Hallgat.

A nagyapa levág egy darabot a sonka sovány részéből. Megy a kislányhoz, kínálja:

— Ezt edd meg. Ezt a soványat. Ez nem is sós, kóstoltam. Olyan ez, kislányom, mint a manna.

— Akkor egye meg maga.

— No, kislányom.

— Mondtam, hogy nem kell.

— De ha én adom.

— Akkor sem kell.

Kovács visszasompolyog az asztalhoz. Megbukott ő is. Lesi a felesége arcát, nem szól-e valamit. Hát szól:

— Vén alamuszi. Még az ilyen kölyöklány is szemtelenkedhet vele. Nem tart ez magára egy mákszemnyit se.

Majd a kemencezug felé fenyegetőzik:

— Csak gyere elő, te undok!

Erre a fenyegetőzésre Teruska előkerül. Merészen a nagyanya szeme közé néz és leül az asztalhoz.

Jani elcsodálkozik. Haragjában is majdnem elneveti magát. Tehát a vénasszonnyal így is lehet. No majd...

Anyja és nagyanyja megint kezdik kínálgatni a kislányt sonkával, tojással, azután kaláccsal. Minden kínálásra tagadóan rázza a fejét:

— Nem kell. Mondtam már, hogy nem kell. Most már kolbász sem kell. Hagyjanak békén, nem eszek.

— No, ezt jól megnevelték! — tör ki Janiból. — Ez az Isten angyalát is kihozná a béketűrésből. Nem eszel? Mit mondasz, te takonypóc?

Kovácsné egyszerre nyájas lesz:

— Ne törődj vele Janikám! Igyál, fiam.

Jani sóhajt. A gyereket, a kislányt nem akarja megütni. Azt nem. Fúj egyet, nagyot, majdnem elalszik tőle a lámpa. De hát csak meglobog erősen a lángja.

Jani iszik. És biztatja az apósát, hogy ő is igyon. Kovács előtt nincs pohár. Jani feláll, a polcra poharat vesz le, tölt Kovácsnak. Az a feleségére sandít. Félénken nyúl a pohár felé. Az első korty bort lenyeli, azután várja az újabb biztatást.

Az öregasszony hunyorog, nem szól semmit. A két férfi azután önti magába a bort. A Jani arca kipirul, a szeme csillog,

beszél az öregnek. Mintha a többiek nem is volnának jelen. A gyárról beszél:

— Ötszázan dolgoznak nálunk.

Igy mondja, hogy: nálunk.

Az öreg észreveszi a szót és érti. Hej, ez a Jani. Ez is elszakad már a szülőföldjétől. Lassacskán idegen lesz. Nálunk! Már ő egy a többivel, a gyárral, Pesttel. Nem jön az már haza soha.

— Háromszázötven férfi, százötven nő.

— Kereken.

— Dehogy kereken. Nem mindig egyforma a szám. Eggyel több, eggyel kevesebb, kettővel, mindegy.

— Aztán szép bért kapnak?

— Hát bért, azt kapnak. Hogy szépet? Én megélek a magaméból. Csakhogy a többi nem csinálja ám utánam... Én úgy élek, mint a kutya. Megmondom őszintén. Azért hát nem kell itthon úgy felvágni. A kisasszonynak nem kell a sonka. Én meg oduban lakom, közel a gyárhoz, Újpesten. Mert igazában nem is Pesten vagyok én. Csak itt mondják úgy, hogy fenn van Pesten. Nehány pengőt fizetünk kettesben egy oduért egy társammal. Magam főzök. Egy kis krumpilt és kész. Nem pipázok, nem cigarettázok, se bort, se sört soha nem iszok. Én csak itthon iszok. Hogy miért iszok itthon? Mert, úgy látszik, itt inni kell. Nincs más mit tenni. Csakhogy ez nem megy a végtelenségig. Mert azért kezdtem el, hogy majd egyszer hazajövök. No de ide? Én hétszámra be nem teszem a lábam egy kocsmába. Kávéházban még nem voltam. Se mozi-ban. A harmadát költöm el magamra, amit keresek. Mindezt azért, hogy majd ha megöregszek, legyen hová mennem. Ne kerüljek a szemétdombra, mint mások. De hát... haj, haj!... Ha van szabad időm, olvasok. Könyveket. A magam munkáját tudom. De tanulom, hogy' kell ésszel gazdálkodni. Mert maguk itt azt hiszik, hogy mindent jól csinálnak. Az igazság pedig az, hogy semmit sem csinálnak úgy, ahogy kellene. Én azt gondoltam, hogy majd rendbehozom én itt a gazdaságot. Milyenek azok a fák, a szőlőben! Aztán minek az a hitvány borszőlő? Ez a savanyú löre. Én megiszom, itthon. De mi ennek az ára? Mit ad érte a borkereskedő? Nehány fillért literjéért. Ahelyett, hogy csemegeszőlőt termelnének. Azután a baromfi, a tyúk, a liba, de nem akarok beszélni. Azért iszok. Másért jövök én le minden nagyünnepen. De azután csak így megyek vissza... Nem sajnálom én a pénzt, amit hazaküldök. A családomnak küldöm, de meg magamnak is. Mert mondom... no ígyunk, atyus!

— Köszönöm, én már nem iszok — mondja Kovács és eltolja maga elől a poharat.

- De csak igyon. Mit tehet mást maga is? Nem igaz?
— Igaz, de mégsem iszok.

*

Zúgnak a harangok. Húsvét vasárnapján. Akiknek jó a fülük, azok még azt is tudják, hogy melyik templom harangja szól. Mert három templom van a faluban. Igen, különös falu ez, háromféle vallásban élnek a lakosai. Különös, mert békés egyetértésben élnek. Ősrégi falu, megért tatárdúlást és török hódoltságot. Színmagyarok voltak az ősi lakói, akik később a kálvinista hitre tértek. Ezek azonban a török uralom alatt annyira elpusztultak, hogy alig maradt belőlük. Így jöttek azután a faluba a többiek. Az evangélikusok kétszáz esztendővel ezelőtt. A Felvidékről, ide telepítették őket. A katolikusok voltak azután a később érkezők. Az ország minden tájékáról jöttek, mint zsellérek, iparosok, kertészek, vasúti munkások... Az evangélikus templom harangja mélybúgású, a kálvinistáé magasabbhangú, a katolikusé szaporább ütemű. Nem is nehéz a hangjukat megkülönböztetni. Akkor sem, amikor együtt szól, ünnep délelőtt tíz órakor, mind a három harang. Pompás, vidám, kedves hangverseny a falu lakóinak. Más faluban nehéz lenne nekik megszokni az életet.

Zúgnak a harangok. Öltözködnek Kovácséknál. Persze ezen a reggelen is korán keltek, de most ez az ünnepi öltözködés. Terus a lányát mosdatja, fésüli. A kislánynak már a második harangozásra indulnia kell. Az iskolások a templomudvaron gyülekeznek, csapatosan mennek onnan az istentiszteletre.

A kislánnyal nehéz boldogulni. Makrancoskodik, sír, veszekedik. A rózsaszín ruháját akarja a sötétkék helyett, amit megpróbálnak ráerőltetni. Semmivel sincs megelégedve. A rózsaszín ruha vékony, pedig még hüvös az idő. Az érvelés nem használ. Az anyja kérleli. No, ennek azután enged. Könyörög a mama, jó, a kicsike kegyesen meghátrál. Legyen a kék ruha rajta. Kovácsné nem szól bele a vitába, Katona sem. Katona már nem is bosszankodik. Látja, hogy ennek így kell lenni. Mindaddig, míg valami nagy dolog nem történik itt. Mikor a kislányát látja a szép sötétkék ruhában, egészen megenyhül. Gyönyörködik a gyereken. Szép ez a kislány. Szép fehér a bőre, csattanó piros az orcája. Ő úgy látja, hogy az anyjához hasonlít.

A második harangszóra éppen csak, hogy elkészül a kislány. Vadul rohan el. A kabátját nem vette fel. A nagyanyja szalad, utánaviszi a kabátot:

— Teruska! Teruska! Állj meg! — kiabál feléje.

A sarkon éri el. Újabb szóharc következik. Teruska nem akarja fölvenni a kabátot.

— Vedd fel, ha mondom. Még megfázol.

Teruska kikapja a kabátot a nagyanyja kezéből és karjára vetve rohan tovább:

— Jaj, elkések. Maga az oka.

De mert fázik, hát mihelyt befordul a sarkon, de csak ott, mégis felveszi a kabátot.

A fiatalasszonyon ma van először az új sötétkék selyemruhája. Fehér csipkegalléros. A kabátját ő is a karján viszi. Sapkaszerű sötétkék szalmakalap van a fején. Mellette megy az ura. Igen egyszerű az öltözete. Félíg városi, félíg falusi. Fekete puhakalap, rövid, báránýbörgalléros kabát, nadrág, fekete cipő. Galléros az inge, nyakkendő nem visel. Nem akar urizálni. Még inkább csizmát húzott volna, de csizmája nincs. Akkor talán Horvátnénak sem lenne annyira urias.

Lépten-nyomon találkoznak ismerősökkel. A kerítések mögül asszonyok nézik őket. És beszélnek róluk:

— Ötvösné, mihelyt annyira elhaladtak, hogy már nem hallhatják, átszól Dvorzsáknénak:

— No nézze már, sógorasszony, a Kovács Terus kalapot tett a fejére.

Dvorzsákné eddig el volt foglalva, most kifelé fordul, a kerítéshez lép, tenyerével a szeme fölött, hogy jobban lásson:

— Iparos az ura, jussa van hozzá.

Iparos ám. Majd megmondtam, hogy mi. Gyári munkás Újpesten. Nem is Pesten, csak Újpesten. Kenyéren meg krumplin él ott, hétszámra nem vált tisztát, meg ágyra jár. A keresetét mind hazahordja, meg hazaküldi a fajankó. Ezeknek. Hogy ezek itt eluraskodják.

— Gyűjt a öregségére. Okosan teszi.

— Okosan!? — Ötvösné nekitüzesedik. — Gyűjt ám a felesége puccára. Meg ennek a taknyos lánynak. Kisasszonyt nevelnek belőle. Fogadom, hogy feladják majd iskolába Pestre. Az már majd ne legyen paraszt. A bambák. Nem tudják, hogy majd őket nézi le legelőször... Töri magát a dologban ez a mamlasz Katona Jani, a felesége meg itthon éli a világát.

— Dolgozik a Terus eleget. Nem lehet arra szava senkinek.

— Azt én tudom.

— Rá se néz a férfira.

— Csak nem gondolod, hogy úgy él ez a szép fiatal asszony? Fogadok, hogy van valakije.

— Ki lenne?

Így védi Ötvösné Terust, de féligmeddig azért, mert sze-

retne róla valamit megtudni. Az ember ne legyen vak és süket.

De Dvorzsákné meglepetésszerűen így felel:

— Azt meg már nem tudom.

— No látod.

— Majd akkor látom, ha kiderül.

— No, neked sem szeretnék a szájadügyébe kerülni.

— Hát nem is ajánlom. Mert én megmondom az igazat

Kovács Terus kalapot tett a fejére...

még az oltár előtt állóra is. Nem kerülgetem. Nem őrizgetem a szót.

— Hallom, hallom.

— Aztán ha kimondom, már meg is könnyebbülök tőle. En bizony nem hízlalom magamban a mérget.

Beljebb Vászón Sándor meg Kara Péter is nézelődnek ki

az utcára. Ők is nézik a házuk előtt elmenőket, de nem beszélnek róluk. Két öregember, közel járnak a nyolcvanhoz. Legfőljebb Kara Péter beszél olykor magában. Ez a szokása. Néz, néz kifelé, lát, de nem szól semmit, azután egyszerre mégis csak mond valamit. Ha mezítlábas gyerek szalad az utcán, akkor így dohog: Affene egye meg a kölykit! Ilyen hidegben mezítláb van. Ha cipő van rajta, akkor meg az a baj: Affene egye meg a kölykit, de kiöltöztették! Ha valaki siet, akkor ez a szöveg: Affene egye meg, de sürgős a dolga. Ha lassan megy, akkor ez a megrovás: Affene a lomháját, de sok a ráérő ideje. És így tovább.

Vászon bácsi látja Katona Janit és a feleségét. Látja Kara Péter is. Közel állanak egymáshoz. Most beszélni kezdenek, kivételesen:

— Látod?

— Látom.

Kis szünet után:

— Kövér asszony, sovány ember.

— Az.

— Így van a mai világban. Az ember sovány, mert dolgozik. Asszonyuralom van itt. Furcsa új világ.

— Az van, az.

— Nem úgy, mint régen. Akkor nem volt asszonyuralom.

— De csak azért nem, mert ha nagyon járt az asszony szája, hát elnászpángoltuk.

— De el ám. Mostanában meg az asszony, ha nem is veri az urát, de rágja a máját, meg a szívét.

— Ennek is rághatja.

— Azért olyan sovány.

— Az asszony meg jó kosztot él.

— Hát ha az ura máját eszi.

A templomban száll a zsoldár az ég felé. Ájtatosak a hívek, de azért az asszony nép nagyon is megnézi, hogyan öltözött fel a másik. Van olyan is, aki csak a ruháját muto-
gatni ment el.

Az ilyen csak forog, meresztgeti a szemét, hogy bámulják-e? Még énekelni is elfelejt a többiekkel... A pap imádkozik, lesütött szemmel könyörög az Úrhoz, de így lesütött szemmel is számbaveszi, hogy kik jöttek el a templomba. Aki fiatal lány, vagy legény nem jött el, azt ahol találja, utcán, házban, kocsmában, szelíden megpirongatja majd... Elsősorban ülnek az urak. Az orvos felesége, a jegyzőné, még a zsidó gyógyszerész felesége is eljött. Parádés prédikáció lesz ma itt. Vendégpap prédikál... A nagytiszteletű úr családtagjai csendesesen ülnek,

a részükre külön elrekesztett helyen. Oldalt a férfiak padjai, elsősorban a presbiterek.

Terus átpillant olykor az urára. Jani is őt nézi. Zavart-piros lesz az arcuk. Mert hát miért egymással törődnek? Hát mik ők egymásnak? Terusnak olyan nyílt, őszinte a tekintete. Látni, hogy soha nincs rossz gondolata. Olyan természetes, mint valami növény, valami virág... Terus és Jani már régóta ismerik egymást, gyerekkoruk óta. Nem nagy köztük a kor-különbség... Talán akkor régen, itt a templomban a tekintetükkel egyeztek meg abban, hogy egymáséi lesznek. Egymáséi? Ó, hiszen csaknem idegenek egymáshoz. Csak éppen, hogy ide együtt jöttek el. Miért találkozik akkor mégis a tekintetük minduntalan?... A pap fölmege a szószékre. Jézusról prédikál, az Úr Jézusról, aki jászolban született, tanított, holtakat feltámasztott, betegeket meggyógyított és kínszenvedéstelen halálával váltotta meg a világot. Aki feltámadott és a mennyben ott ül az ő hatalmas, végtelenjóságú, irgalmas atyja oldalán, könyörög értünk, szegény, bűnös halandókért... Jani áhitatosan hallgatja a beszédet, mégis valami dac dúl benne, mintha ellentmondani szeretne. Hogy ő nem bűnös. Azután énekelnek megint. Jani gépiesen énekel a többiekkel, de közben a gondolatai zavarják. A zsoltár szavait elvéti. Terus éppen az imádságnak ezeknél a szavainál tekint át rá: *És bocsásd meg a mi vétkeinket.* Mintha... ellenségek lennének. De mintha mindez, ami lefolyt, egyúttal vallomás is lenne... A templomból szótlanul mennek hazafelé, de hallgatásuk nem komor. És csak egy ideig tart. Egy kis kövér gyereket lát meg Terus, nevet rajta és Janinak mutatja:

— No, nézd már.

Janinak csak ez kellett, ő is nevet s ettől kezdve haszontalanságokról vidáman beszélgetnek hazáig.

Jó ebéd van, esznek, különös békességben. Bár tudatos békességben is, mert Kovácsné elhatározta, hogy ezen a napon senki ellen nem lesz szava. És ügylátszik, ez maga elég a mind-egyikük nyugalmához.

Ebéd után Jani és Terus rokonlátogatóba mennek. Kovácsné küldi velük a kislányt. Az most nem ellenkezik. Csatlakozik a szüleikhez. Csak kiköti, hogy az anyja vigye a kabátját. Mert neki melege van, később meg fájni fog.

Jani a karjára veszi a kislánya és a felesége kabátját. Így megy a család együtt. Szép idő van, még az idő is ünnepi hangulatú. Az ég tiszta kék, süt a nap, a délelőtti fanyar hűvösség elmúlt.

Szótlanul mennek. Jani különben sem bőbeszédű ember. Terus elfogult, a kislány meg azért nem kezd beszélni, mert szeretné hallgatni a szüleit. Ravaszszú kislány, ő már megérezte, ő már sejti, hogy az ő szülei közt minden, beszéd és tett, más, mint ahogy az lenni szokott. Az ő számára a valami furcsán érdekes.

A második sarkon, az artézi kútnál, kislányok álldogálnak és tereferélnek. Köztük van Vörös Magda, Teruska legjobb barátja. Terus únja a szüleit, odaáll a lányok közé. Beszélget Magdával. Előbb beszélgetnek ruhákról, játékokról, iskolai feladatokról, ezután Magda hívja Terust labdázni.

Terus utánanéző a szüleinek, akik gyanútlanul lépdelnek tovább, elmegy labdázni Vörös Magdával. A Vörösök háza előtt találkoznak egy harmadik kislánnyal, szintén pajtásukkal. Hívják azt is. Annak haza kellene mennie, kicsit húzódozik. Amint így tanakodnak, arra megy egy velük egykorú parasztnő. Megáll tőlük néhány lépésnyire és hallgatja őket. Oda nem merne menni hozzájuk. Gondosan kiöltöztetett, ápolt, kímélt lányok, ő meg máris dolgozkezdő viharezett kis paraszt. Igen, ez most a világ a faluban, itt épűgy mint a többi faluban. A kicsit jobbmódúak lányait ki akarják emelni a paraszti sorból. Parasztlány, úrilány, ez ruha kérdése is. Csak akarni kell, csak városi ruhát kell felöltöteni, máris kisaszonnyá válik a nő. És nem néz már többé vele egykorú legényekre. Csak paraszt nem! — ez a jelszó. Valamennyi csak úriemberhez akar menni feleségül.

Jani és a felesége hallgatagon sétálnak egymás mellett. A Gál Péterék házában túl nem jutnak, mert Gál Etel kinéz az ablakon és meglátja őket. Etel rokona Janinak. Ő szólítja meg Janiékát:

— Gyertek már be. Ejnye, még elmennétek a házunk előtt, anélkül, hogy ránk néznétek.

Hát be kell hozzájuk menni. Kis időre. Terus hátrafordul, szólítani akarja a kislányát:

— No nézd már — mondja Janinak —, ez a kislány elmaradt valahol.

Jani nevet:

— Elvesztettük. Vajjon megtaláljuk-e majd?

Gál Péter, a házigazda, éppen a pincéből jött fölfelé. Megörült a pesti vendégnek, de csak azért, mert kedves rokona a feleségének. Különben Janiék szegények hozzájuk képest, nem igen juthatnának be a házukba, nem ülhethének velük egy asztalnál. No de itt vannak, a Jani társaságában jobban ízlik majd a bor.

Az asszonyok hamarosan beszélgetésbe merülnek. Gál Etel dicsekedve mutatja az új függőnyeit.

Terus mosolyogva figyelmezteti:

— Fordítva tetted fel a függönyöket, te Etel. A fodrokkal az utca felé.

— Tudom. Nagyon is jól tudom. De lásd, aki bejön, annak megmutathatom a függőnyt elejéről — visszajáról. Az utcán járókat egye csuda, még az irigység, hogy nekiünk csipkefodros függönyre is telik.

Janit biztatja Gál, hogy igyon. Falusi látogatás, ha férfi a látogató, mindig azzal jár, hogy kínálgatják borral. Jani most éppen csak megkóstolja a bort. Nem akar sokat inni, most nincs otthon.

A háziasszony süteményt hoz. Finom rózsás porcellántálon. Előbb Terust kínálja. Terus azzal védekezik, hogy most ebédelt, sokat evett.

Janinak szintén nem kell a sütemény. Azt mondja, hogy nem szereti az édességet. Hogy az édesség asszonynak, meg gyerekeknek való.

— Ej, egy falatot legalább egyetek, — erősködik Gálné, Gál is segít neki:

— Legalább te, Jani. Jobban csúszik rá a bor.

— Ma már annak nem kell csúszni. Elég volt.

— Pedig úgy tudom, hogy nem veted meg az italt.

Jani elpirul. Majdnem valami mérgeset mond, de meggondolja végül a szót, tehát így felel, kis késéssel:

— Még csak meg sem vetem. Annyira nem érdekel.

— Tyúfene! Pedig hát... a rossz nyelvek...

Gál nem fejezi be a mondókáját, csak a fejének intésével jelzi, hogy mit akart mondani.

Jani legyint. Mindenesetre tudomásul veszi, hogy itthon már beszélnek róla, híre van. Rossz híre. Talán részegesnek tartják. No, hát ezt is megérte. Nyúl a pohárért, egy kortyot iszik.

Gál tiltakozik:

— Hohó! De ne nálam kezd a megtartóztatást, Jani. Még megsértel.

Jani nevet. Mint akinek hiába beszélnek.

A két asszony egymásba merül. Egy kis kanapén ülnek összebújva, szaporán beszélnek, inkább suttognak, kicserélik a tudományukat. Mindegyik közli a másikkal, amiket legutóbb hallott. Hogy a Vargáné így, a Varga úgy, a Szemcsikéknél a nagylány... a Sajtárné meg... és a többi.

Gál már a cséplőgépről beszél. Amit az ősszel vett. Mert el kell vele dicsekedni. Hat lóerős. Kell is annak, akinek nyolc-

van holdja van! Bércséplést is vállal. Sok a dolog, hál' Istennek. Sok baj van a napszámmal. A rongyos napszámosok már azt sem tudják, mit kérjenek... Aztán:

— Mi vagy te odafenn, Jani? A gyárban.

Jani felel:

— Egyszerű munkás.

Gál:

— Vagy úgy. Azt hittem már, hogy valami vezető vagy felügyelő vagy. Hogy már majdnem mérnök vagy — és nevet. — Jobb lenne akkor, ha hazajönnél.

Jani tiltakozóan rázza a fejét.

— Ámbár lehet, hogy igazad van. Itt a kis ember sora nem valami nagyuraskodás. Még ha az embernek van valamije, nem mondom. De akinek nincs, vagy kevés van, az itt is csak...

Majdnem azt mondja Gál, hogy: koldus. De akkora illem azért van benne, hogy a szót ki ne mondja.

— No, még egy pohárral! — biztatja Janit.

— Majd jövő évre. A jövő húsvétkor.

Csorba János halad el az ablak előtt. Bejön a házba. Gál föláll, megy elébe. Csorba megáll az ajtóban. Köszön, csak úgy általánosságban, mindenkinek. Hogy valamit akart, de ráér majd később is, esetleg este. Ő a leggazdagabb parasztgazda a faluban. „Derogál” neki szegényekkel egy házban lenni, egy asztalnál ülni. Gál nem is tartóztatja. De Gálné igen. Csorba nem marad. Köszön megint, újra csak úgy általánosságban és megy el. Jani nem viszonozza a köszönést, pedig régi ismerősök. Terus azt mondja az aggyistenre, hogy: Jó napot. Jani ránéz Terusra, így a Gálék előtt mondja:

— Mit fogadod a köszöntését az ilyen koszosnak?

Még arról beszél valamit Gál, hogy drága a cséplőgéphez szükséges olaj, mert hát így az a kutya város, meg úgy, hogy a kartelek, meg a képviselő is megígérte a kartelek ellen, de hát...

Terus izeg-mozog. Nagyon menne már. Integet az urának, de az nem veszi észre.

— Nem mennénk? — kérdezi végre.

— Mehetünk. — Jani feláll.

Kicsit marasztalják őket, kivált Gálné. Nem tágitanak.

— Hová indultatok?

— Elsétálunk a Dunához.

Terus elpirul, erre nem is gondolt.

— Be ne menjetek a szigetbe — mondja Gálné.

— Olyan veszedelmes? Kigyó van benne, vagy medve?

— Ott szerettetek egymásba.

Jani megsimogatja kis bajuszát:

— Erre ráhibáztál, Etel. De azért odamegyünk. Igaz-e, Terus?

Terus lesüti a szemét.

— De szemérmes vagy, Terus — nevet a házigazda. — Ha iskolás lányod nem volna, hát azt gondolnám, hogy nem is urad az urad.

Lángpiros a Terus arca. A háziasszony nevetve fenyegeti az urát.

Janiék gyorsan búcsúzkodnak. A két nő összecsókolózik. A kapuig kísérik a vendégeket a háziak.

Kis felhő fedi el a napot, rögtön hűvöses az idő. Terus bizonytalanul megáll a Gálék kapuja előtt, hogy hát most hová, merre? Jani elindul kifelé a faluból, a Duna felé.

— Nem megyünk a Dani sógorékhoz? — habozik még Terus.

— Nem. A Dunához megyünk.

Terus megindul az ura után.

— Megnézzük a szigetet.

Negyedórát sem mennek, eléri a töltést, már látják a Dunát. Szürkés-kék a víz, olyan, mintha állna. Megszaporázzák a lépteiket.

A parton disznócsorda. A felhő elhúzódot, a nap újra süt, a disznók mozdulatlanul hevernek a pocsolyás földön. A csordás is leheveredett, csak a puli szaladgál fürgén. Szél sincs. A parti fűzek levelei mégis zizegve-mozogva, mintha beszélgetnének.

Keskeny földsávon visz az út a szigetre, amely így hát nem is sziget, hanem félsziget. A fiatalok ide szoktak kirándulni, de ilyen kora tavasszal még elhagyott hely a szigeti fűzfaerdő. Jani és Terus a földsáv keskeny útján egymás nyomában lépkednek. A fiatalasszony összefogja a ruháját és magasra emeli, félti a drága selyemruhát.

Jani az asszonya mögött ballag. Jól megnézi. Tetszik neki, nagyon is. Sőhajt, de inkább haragosan.

Aztán jó asszony ez — gondolkozik Jani a feleségéről. Nem olyan, mint a pokolra való anyja.

A fák alatt hirtelen kiszélesedik az út. Mehetnének már egymás mellett is, az asszony meg is áll és várakozón visszafordul, de Jani csak el-elmaradozik. Gyönyörködik a feleségében. Tudja már, hogy véget vet annak az állapotnak, amelyben eddig raboskodtak! Csak azt nem tudja, hogyan kezdje. Nem állja sokáig szó nélkül:

— Te, Terus! Ha nem lennél a feleségem, most mondanék neked valamit.

Az asszony megáll, szembefordul az urával:

— Azért, mert a feleséged vagyok, még mondhatok akármit.

Jani homlokát kiveri a verejték. Nagyot fohászkodik, felnéz az égre, a napra, mintha azt akarná mondani, hogy meleg van. Ezt mégsem mondja. Csak úgy dohogja:

— Ha lány lennél, akkor... de furcsa így!

— Asszonynak inkább lehet akármit is mondani, mint lánynak.

Jani figyelve néz a felesége szemébe.

— Amit meg lánynak, azt asszonynak is lehet mondani.

Jani kinjában mosolyog, csavarja a fejét, csak nem érzi magát benne a kerékvágásban. No, égessék el azt a vén banyát! Még ilyen komédia.

Elakadtak. Hallgattak. Csönd borul a szigetre. A sűrű fűzben kakuk kiáltozik. Terus számolja a kakukszót. Elúnja a számolást:

— Tudok egy helyet, ahol ibolya nyílik. Szedjünk ibolyát.

— Jó, szedjünk ibolyát. Hanem...

— Olyan vagy, mintha haragudnál.

— Hát... tudod te. Mert azért az anyádat... azért bele tudnám fojtani ebbe a Dunába itt.

A felségére néz Jani. Sápadt, fakó a Terus arca. A szája-szélet keskenyre szorítja össze. A homloka elborul, a szemében könny csillan meg. Jani egyszerre igen megsajnálja:

— Azért ne félj, Terus. Tőlem ne félj.

Terus arca megvonaglik, a könnye kicsordul, sír.

— Tisztelem, becsülöm én a te anyádat, mert a te anyád. No Terus! Csak az oktan harag beszél belőlem, amikor így kimondom, ami a szívemet nyomja. Terus! Ne sírj. Mert az igaz, hogy... köztünk valami nincs rendben. Már pedig annak tisztára az anyád az oka. Nem mondhatod, hogy nem így van.

Terus bólint. Eláll a sírása. Önkéntelenül megint elindulnak. Befelé a szigetbe. Terus meglát útközben egy szál ibolyát. Odalép és letépi. A szájába veszi, rágcsálja. Ejnye, de keserű ez az ibolya, — gondolja, de csak tovább rágja. Vár.

— Nincs szavad a mi ügyünkhöz, Terus? — Csak sírsz és semmi más.

— Van.

— Hát csak ki vele! Neked is kell valamit mondani. Mert te is...

— Csak azt nem tudom, hogyan mondjam.

— Beszélj hát. Nem vagy te olyan buta. Csak nagyon hallgatsz.

— Mert én nagyon buta vagyok.

— Ezt ne mond, Terus. Ne mond ezt.

— De, de. Nem tudok semmit. Kapálni, azt tudok. Metszeni, fattyazni, permetelni. A csibéket gondozni. Dolgozni kakasszótól sötét estig.

— Látom én azt.

— Mire ágyba kerülök, olyan fáradt vagyok, hogy ha még akarok is gondolkozni, hát elalszok. Néha álmodok. Tegnapelőtt éjjel is...

— Mit álmodtál, Terus?

— Azt nem tudom elmondani. Szégyellem. Az is csak olyan butaság.

— Ej, Terus!

Tisztásra értek. Janinak Kalecz jutott eszébe, az egyik társa, fönn Pesten. Hát az milyen ember. Csunya, mégis olyan szemtelen a nőekkel. Idegen lányokat megszólít az utcán, letegezi őket. Beléjük karol. És... sikerül neki. Aki rá akar piritani, azt összeszidja. Még pofonokat is ígér olyanoknak. Igazi pesti csirkefogó. Hát ilyen a Kalecz. Ő meg itten... hát ilyen gyámoltalan. Resteli magát. Az anyósa is mit művel szegény atyussal. No de ez a Terus nem olyan. Engedelmes, szelíd asszony ez. Csak fél az anyjától.

Jani belekarol a feleségébe. Terus nem húzódott el. Mintha egy kicsit még ő is bújta volna az urához.

— Terus! — többet nem tudott Jani mondani.

Az asszony nevet, mintha csiklandoznának:

— Ha a mama meglátna bennünket.

Már megint a mama! Janival a sziget fordul egyet. Káromkodni szeretett volna. De csak nyeli a nyálát. Megszorította a felesége karját, úgy hogy az felszisszent.

— Hallod-e, Terus. Tudd meg, hogy a feleségem vagy. Nem parancsol neked az anyád. Ezen a világon neked senki sem parancsol, egyesegyedül én. Érted-e? Mit akarsz hát? Nem vagy te lány, hanem asszony vagy.

— Az igaz.

— Nagyon káromkodós kedvem van, de nem akarlak elriasztani magamtól. Hanem hát... nő, nem firtatom az anyád praktikáit. Csak hogy minek hagyjuk mink magunkat az orrunknál fogva vezetni? Ezt én nem tűröm tovább. Észbe kaptam ám már.

Jani kikarol a feleségéből és a karjával közelebb és közelebb húzza magához az asszonyt.

— Rám figyelj, Terus. Minden szóra figyelj, amit mondok. Mert otthon, ha az anyád rád néz, úgyis elveszted mindjárt az eszedet.

— Mert félek tőle.

— Jól van, hát csak félj. — Újra belékarol. — De én nem törődöm ezzel se. Velem jössz Pestre. A feleségem vagy, templomban esküdtünk. Velem jössz, mert én azt akarom.

Az asszony megrezzent. Nem húzta ki karját az ura karja alól, de egy gondolatnyival távolabb húzódott tőle. Az arca megfakult, a torkát szorította valami.

— Ne remegj, no. Tőlem is félsz talán? Mindjárt megharagszom rád is. Mert éntőlem te ne félj. Nem vagyok én olyan ember.

— Tőled nem félek.

— No hát. Mert én téged iszonytatóan szeretlek. Ezt ki mondom. Ha nem szeretnélek, akkor nem hordtam volna haza a keresetemet, csakhogy néha lássalak. Eltem volna ott Pesten.

— Neked volt valakid Pesten — sírta el magát Terus.

Jani rápillantott Terusra:

— Hát volt. Firtattad, hát megvallom, hogy volt. Hadd tudjad. Férfi vagyok, úgy fordult a sor. De ha volt is, az igazi te voltál. Akárhány volt is. Azzal te ne törődj. Te itt maradtál a magad jószántából. Látod, most is letagadhattam volna, de én nem hazudok. Neked nem, Terus. Akárki másnak, ha muszáj, de neked nem. Hiába is hazudnék, neked tudnod kell, hogy mit tett velünk az anyád.

— Ne gyűlölködj rá, Jani. Ennek nem ő az oka.

— Hát ki? Már megint véded.

— Ő csak jót akart. Nekünk, meg a kislánynak.

— Ezt te hiheted, mert az anyád. De én nem hiszem.

— Ha el is hibázta, jót akart... Nem gondolod, te Jani, hogy hová csavaroghatott el az a haszontalan lány?

Jani nevetett.

— Nem. Meg kellene keresni.

— Meg hát. Mert nélküle...

— Nem merünk hazamenni, mi?

— Én nem is merek.

— De merek én.

— Te merhetsz.

— Én hazamegyek. Te meg jössz velem.

— Félek.

— Az nem baj. Elég, ha én nem félek. Hazamegyünk meg-nézzük, hogy otthon van-e a kislány.

— És ha nincs otthon?

— Akkor is megnézzük.

Terus és Jani egymásra mosolyogtak. Jani kihúzta karját az asszonyéból és két kézzel kapott utána. Az meg játékosan szaladt előle. Vörös fények villóztak a férfi szeme előtt. Futott

a felesége után. Elkapta és csókolta, ahol érte. Terus védekezett. Jani szólt:

— El ne felejtöd, hogy neked nincs apád, nincs anyád, neked csak én vagyok.

— Hogyisne — pajzánkodott az asszony.

— Csak én! Te jössz velem Pestre. Holnapután.

Velem jössz, mert én azt akarom.

Terus megrezzent:

— És a kislány?

— Az itt marad. Az öreganyjánál, míg a négy iskolát ki-járja. De te holnapután velem jössz Pestre. Az öregek adják ki a földeket felesbe, csináljanak amit akarnak, semmi dolgom velük.

— Nem enged el veled a mama.

Jani kiegyenesedett. Terus úgy látta, hogy megnőtt vagy félfejjel:

— Már megint? Ugyanaz a nóta? Nekem nem parancsol az anyád. Neked meg én parancsolok. Megértetted?

Terus az ura vállára tette a kezét:

— Értem én.

— Amíg engem látsz, ne félj. Félek én helyetted is, ha kell. De csak, ha kell. És nem az anyádtól. Se a kísértettől, se a boszorkánytól és nem az ördögtől. Majd én eligazítom a mi sorsunkat. Jösz velem, vagy... én is itt maradok.

•

A keskeny úton szaporán lépegettek. A felesége nyomában a férfi. Terus elfelejtette összefogni a szoknyáját, bizony csatakos lett az alja.

Kiérték a mezőre. Most már egymás mellett mentek. Jani belekarolt a feleségébe. Terus szelíden kivonta karját az ura karja alól:

— Még meglátnak bennünket.

— Hát aztán!

— Nem akarom. Tudod, hogy milyen szájuk van.

— Hát aztán! Ki törődik mással?

— Mindjárt beszélnek...

— Hadd beszéljenek. És hadd legyen igazuk.

Mielőtt a szélső házhoz értek, Terus még egy kísérletet tett. Jani tartotta erősen a karját.

— Nem úgy van az, Terus! Most *velem* jösz — és karonfogva mentek tovább. Terus pirult, de engedelmeskedett.

Itt-ott asszonyok látták meg őket a kertekből, házakból; a szemérmesebbek ablakból, kerítések mögül leselkedtek a fiatalok után. Mások kidugták fejüket a kerítésen, akadt olyan is, aki kiállt az utcára és úgy bámult. Azután megbeszélték a nagy csodát:

— Ni! A Katona Jani összeszúrte a levét a hitese feleségével.

— No, ha most meg nem üti a guta a vén gonosz Kovácsné, akkor száz évig él.

— Elhet már! Csakhogy nem tojik több aranytojást a megbabonázott kakas a Kovácséknak.

— De nem ám.

Ezt Gózonné és Sramóné csevegték. Beljebb az utcában meg Balogné mondta:

— Ha van lelke annak a boszorkánynak, nem áll útjukba. Nem zavarja a saját kölykét a boldogtalanságba.

— Annak lelke? — intette le Balognét a menyé. — Lelke egy vénasszonynak sincs.

— Ejnye, hát nekem sincs?

— Én most Kovácsnéról beszélek. Annak nem is volt. Harmadik társuk is akadt, Kecskésné:

— Ha megvolt, hát régen odatapadt a bordájához. Most már nem is halhat meg, mert nem tud a lélek kiszálni belőle. Vinyogva nevetgéltek.

A sarkon megint csak fecsegték más asszonyok:

— Nézd csak! Ezekbe meg mi ütött?

— Látom. Este beszólok Kovács nénihez, beajánlom magam komának. Mert kilenc hónap múlva keresztelő lesz, egyet száz ellen.

Terus örült már, hogy végre megérkeztek haza. Láta a kíváncsi tekinteteket, melyekkel a szomszédok kísérték őket. Hogy mit beszélnek, azt meg sejtette.

Senki nem volt a házban. Kovácsné elszaladt a takarékbá. Ünnepnapi délután is van itt hivatal, mert vannak, akik hétköznap nem érnek rá odamenni. Ilyenkor mindig ott beszélget, tréfálkozik néhány módosabb gazda, már olyanok, akiknek a takaréknál dolguk lehet. A tréfálkozáson kívül más céljuk is van, ki pénzt hozott, ki vinni akar. Egyik adósságot fizet, a másik érdeklődik az őt terhelő kamatról, de van, aki csak éppen bekukkant. Minderre hétköznap nem ér rá a falusi nép.

Az öreg Kovács a kovácsműhelyben politizál. Itt cserélik ki az öregebbek a nézeteiket. Az egyik nem nyer, a másik nem veszít. Maga a kovács, Gercsula Máté, már hetvenéves ember, de bírja a munkát. Igen szépen beszél a régi, tizennégyes háború előtti időkről. A többi öreg áhitattal hallgatja, mert akkor még fiatalok voltak. A mai világ, a mai fiatalok, hej, nem érnek semmit. És az a sok adó!

Teruska, a kislány, Szemcsikéknél labdázik.

Horvátné persze meglátja Terust és Janit. Szól:

— Hazajöttetek, lelkem? Nincs ám itthon senki. Anyád a takarékbá ment. Apádat az elébb láttam a kovácsműhelyben. A suta Gáborral akaszkodtak össze, nem lesz annak vége egyhamar, az bizonyos. Mert a suta Gábor azt mondja, hogy...

Horvátné nagyon tartaná szóval az udvaron a fiatalokat. De azok nem felelnek neki, nincsenek beszélgető kedvükben.

— Hát a kislányt hol hagyátok, lelkem?

— Találja ki szomszédasszony. Aztán mondja meg nekünk is, — tréfálkozik Jani.

Terus az istállóablakból előkotorja a ház kulcsát. Oda szokta elrejtteni az öregasszony, ha elmegy hazulról, és senki sem marad otthon.

A fiatalok bemennek a házba.

*

Horvátné ugyancsak ágaskodik a kerítésnél. Ugy neki-dől, hogy majd kidönti. Meresztgeti a szemét, de a falon ő sem láthat keresztül. Eszi a méreg. Kiáltani szeretne, valaki-hez szólni, valakivel beszélni, elmondani, amit észlelt. Haragszik még az urára is, hogy az nincs most kéznél. Egész nap itthon nyavalyog, ül a konyhában és pipázik, de most, amikor kellene, hát ott eszi a fene a kamrában.

Kovácsné sokáig elüldögél a bankban. Ott igen szívesen időzik. Olyan áhitattal nézi az acélból szerkesztett nagy páncélszekrényt, mint hívő az oltárt. Még a kezeit is összekulcsolja, a szája motyogón jár, úgy bámul rá. Ez a szekrény! Benne a sok pénz. Még a ház is a legszebb a faluban. Kis ápolt kert övezi, melynek zöldrefestett vasrács a kerítése. A kertben virágágyak, virágok, kis farudak végén üveggömbök. Hej, hej, az a pénz!

Egyszer aztán mégis csak elköszön. Beszalad a Dani sógorékhoz a fűszerüzletbe. A kapu felé kerül, mert ünnepnap az üzlet zárva van. Vesz négy fillérért élesztőt, azért ment.

— Mindig ünnepnapon fogy ki a kenyér, — panaszkodik a sógorasszonynak.

Es már szaladni akar tovább.

— Ne vidd el az álmunk, ülj már le egy percre.

— Jaj dehogy érek én rá. Nincs nekem egy perc nyugalásom.

— A Terus se néz felénk.

— Ne-em? Pedig ide indult az urával, meg a kislánnyal.

— Ide bizony nem jöttek, — mondja Dani sógor. A kis Terus ott labdázik a Szemcsikéknél. Arra jöttem. A Vörös lány is velük van.

— Ott van? A Terus?

— Ott, ott.

— Csak nem?... Mit keresnek a Janiék a Szemcsikéknél? — csodálkozik Kovácsné.

De már megy is.

A kis Terus csakugyan ott labdázik az udvaron Szemcsik Margittal és a Vörösék kislányával.

— Anyád hol van? — kérdezi Kovácsné az unokáját.

— Kezitsókolom, nagymama — Teruska sohasem a hozzáintézett kérdésre felel.

— Hol az anyád? — türelmetlenkedik a nagymama.

A kislány körültekint. Az ajtó felé pillant. A piactér felé néz. Buta képet vág és hallgat.

— Beszélj már, beszélj, mert nem tudom, mit csinállok veled.

Teruska hátrál:

— Mit beszéljek? Mit akar tőlem?

— Hol van az anyád?

— Nem tudom.

Kovácsné rosszat sejt. Egy percre áll meredtem. Azután hirtelen megfordul és futni kezd. Fut az utcájuk, a házuk felé. Olyan, mint akit üldöznek. Vagy mintha kigyuladt volna a ház és szaladna oltani, menteni. Ide-oda csapódik a szoknyája, elszabadult hajfürtjei lengenek.

Lihelve érkezik be az udvarra.

Horvátné még akkor is ott áll, a közös kerítésnél. Habozik, nem tudja szóljon-e.

Kovácsné az istállóablakban reszkető kézzel kutatja a lakáskulcsot. Jaj, nincs ott!

Horvátné mégis átszól a kerítésen:

— Ne keresd azt a kulcsot, Eszti.

Kovácsné feléje fordul, úgy néz rá, mint a vészmadárra.

— Csak zörgess be az ablakon, szegénykém. Félórával ezelőtt jött haza Teruska meg a vőd.

Kovácsné nekiront a konyhaajtónak. Nyitni akarja, zárva van. Egész testével neki esik, tépi, cibálja a kilincset, nyomja az ajtót. És a levegő sípolva tör ki a tüdejéből. Kiáltani akar, de a nyelve mintha a szájpadról ragadt volna.

Újra és újra nekidül a kemény ajtónak. A sarkával rúgja, az öklével veri.

Talán csak egy-két perc telik így el, de az öregasszony úgy érzi, hogy órák, napok, évek, egy egész élet. Vége mindennek, amiért eddig élt.

De már nyitja az ajtót a Jani. Kovácsné nekizuhan.

— Mi az, mama? Valami baj történt talán?

Összevont szemöldökkel, szúrós tekintettel nézi Jani az öregasszonyt. Egyébként végtelenül nyugodt, amint ott áll, olyan, mint egy ruhába öltözött bronzszobor.

— No, megette a fene! — sóhajtott egy keservesen Kovácsné.

Hogy mit evett meg, azt nem mondja. A veje meg nem kérdezi. De az bizonyos, hogy most már nem megy vissza Pestre... Jobb itt a faluban, az asszony mellett... És legalább rendbehozza a gazdaságot.

— VEGE —

A Magyar Parasztszövetség

1. a magyar parasztság pártpolitikamentes gazdasági, társadalmi és kulturális szakszervezete.
2. nem tartozik semmiféle párthoz, de összefogja az egész parasztságot és tagjai lehetnek mind párttagok, mind párttonkívvüliek, de csak parasztok.
3. a parasztszövetkezetek kiépítését látja az egyik legfontosabb magyar feladatnak.
4. harcol a mezőgazdasági és ipari árak arányosításáért, a parasztemberek boldogulásáért és előrehaladásáért.
5. népfőiskolai és közművelődési tanfolyamokat rendez, könyveket és újságokat ad a parasztság kezébe.
6. helyet foglal a Nemzeti Bizottságokban, törvényhatósági bizottságokban, egyéb önkormányzati testületekben, mezőgazdasági vállalatok vezetésében.
7. munkáját csak parasztemberek irányítják.

A Magyar Parasztszövetség a parasztoké, tehát a tied is. Minden ügyedben segít, te is harcolj érte.

Országos központja:

Budapest, V. ker., Báthory-utca 24.

Telefon: 189-460.

ÉRDEKES KÖNYVEK

1. *Ady Endre*: Ifjú szívekben élek
2. *Antal Áron*: Köderdő mellől
3. *Asztalos István*: A fekete macska
4. *Baksay Sándor*: Szegények keresztje
5. *Bárony István*: Egy rab megszökött
6. *Dallos Sándor*: A fehér ménés
7. *Dénes Gizella*: Mezei asszonyok
8. *Dömötör Sándor*: Hetedhét országon túl
9. *Dömötör Sándor*: Az obsitos katona
10. *Gárdonyi Géza*: Krisztus bankója
11. *Gedényi Mihály*: 60 forint
12. *Györffy István*: Szilaj pásztorok
13. *György László*: A vén garabonciás
14. *Hidvégi Jenő*: Bem apó
15. *Ignác Rózsa*: Hivatalnok Berta
16. *Ijjas Antal*: Pázmány, a nemzetpolitikus
17. *Jankovich Ferenc*: Forr a világ
18. *Jókai Mór*: A két menyasszony
19. *Jókai Mór*: Háromszéki lányok
20. *Jósika Miklós*: Hollós Mátyás
21. *Juhász Géza*: Császár és közlegény
22. *Képes Géza*: Északi vártán
23. *Kodolányi—Képes*: Északi csillagok
24. *Kossuth Lajos*: Magyarországért
25. *Kossuth Lajos*: A magyar igazságért
26. *Lőrinczy György*: Az igemánci bég
27. *Makkai Sándor*: A fejedelem rózsája
28. *Marék Antal*: A gyalupadtól a világhírig
29. *Mikszáth Kálmán*: Mácsik a nagyerejű
30. *Móricz Zsigmond*: Kárpáti emlék
31. *Nagy Lajos*: János az erősebb
32. *Nagy Mada*: Régi magyar asszonyok
33. *Papp Dániel*: Tündérlak Magyarhonban
34. *Papp Dániel*: A Rátótiak
35. *Pálincás András*: A falu új kincsei
36. *Petőfi Sándor*: Szabadság, szerelem
37. *Reviczky Gyula*: Apai örökség
38. *Solymossy Péter*: Tavasz szél
39. *Szenczei László*: A koldusdiák
40. *Tabéri Géza*: Két csillag között
41. *Tamási Áron*: A legényfa kivirágzik
42. *Tarczai György*: Dönk vitéz Rómában
43. *Tatay Sándor*: Ludas Kata
44. *Tersánszky J. Jenő*: A repülő család
45. *Tolnai Lajos*: A Kéry-család
46. *Tolnai Lajos*: A jubilások
47. *Török Gyula*: A Rozál lánya
48. *Vas Gereben*: Garasos arisztokrácia
49. *Vámos Kálmán*: Jelky András kalandjai
50. *Veres Péter*: Látófa
51. *Wass Albert*: Vérben és viharban
52. *Wass Albert*: Egyedül a világ ellen

FORGALOMBA HOZZA:

„MISZTÓTFALUSI“

KÖNYV-, ZENEMŰKIADÓ ÉS TERJESZTŐ SZÖVETKEZET

Budapest, V., Báthory - utca 24.